

Národní monitorovací
středisko pro drogy
a závislosti

Aktuální přehled situace v oblasti závislostí mezi dětmi a dospívajícími v České republice 2023

Praha, únor 2024

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI
SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI POLITIKY V OBLASTI ZÁVISLOSTÍ
ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Aktuální přehled situace v oblasti závislostí mezi dětmi a dospívajícími v České republice 2023

© Úřad vlády České republiky, 2024

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti

Úřad vlády České republiky

nábřeží E. Beneše 4, 118 01 Praha 1

tel.: +420 224 002 111

www.drogy-info.cz

Editor/ Mgr. Pavla Chomynová

Odpovědný redaktor/ Mgr. Zuzana Tion Leštinová

Pro bibliografické citace/

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI, 2024. Aktuální přehled situace v oblasti závislostí mezi dětmi a dospívajícími v České republice 2023. Praha: Úřad vlády České republiky.

ISBN 978-80-7440-340-8 (on-line, PDF)

Obsah

Úvod.....	5
Souhrn.....	7
Kapitola 1: Míra a vzorce užívání tabákových a nikotinových výrobků.....	11
1.1 Mezinárodní studie.....	11
1.2 Další školní studie.....	15
1.3 Srovnání studií provedených v letech 2019–2022.....	19
1.4 Užívání tabáku ve specifických skupinách dětí a mládeže.....	20
1.5 Vnímání rizik a postoje k užívání tabákových a souvisejících výrobků.....	20
Kapitola 2: Míra a vzorce užívání alkoholu.....	23
2.1 Mezinárodní studie.....	23
2.2 Další školní studie.....	26
2.3 Srovnání studií provedených v letech 2019–2022.....	29
2.4 Užívání alkoholu ve specifických skupinách dětí a mládeže.....	30
2.5 Postoje k alkoholu a vnímání rizik.....	30
Kapitola 3: Míra a vzorce užívání psychoaktivních léků.....	33
3.1 Mezinárodní studie.....	33
3.2 Další školní studie.....	36
Kapitola 4: Míra a vzorce užívání nelegálních drog.....	41
4.1 Mezinárodní studie.....	41
4.2 Další školní studie.....	42
4.3 Srovnání studií provedených v letech 2019–2022.....	46
Kapitola 5: Míra a vzorce hraní hazardních her.....	49
5.1 Mezinárodní studie.....	49
5.2 Další školní studie.....	51
Kapitola 6: Míra a vzorce užívání digitálních technologií.....	55
6.1 Mezinárodní studie.....	55
6.2 Další školní studie.....	60
6.3 Užívání digitálních technologií ve specifických skupinách dětí a mládeže.....	61
6.4 Průzkumy zaměřené na rizikové chování dětí a mládeže na internetu.....	61
Přílohy.....	63
Seznam tabulek.....	63
Seznam grafů.....	63
Seznam obrázků.....	65
Zdroje.....	66

Úvod

Aktuální přehled situace v oblasti užívání návykových látek a behaviorálních závislostí mezi dětmi a dospívajícími v České republice 2023 zpracovalo Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (NMS) na základě realizovaných studií a dat shromážděných pro účely zpracování zpráv o situaci v oblasti závislostí v České republice 2023:

- > *Zpráva o tabákových a nikotinových výrobcích v České republice 2023,*
- > *Zpráva o alkoholu v České republice 2023,*
- > *Zpráva o problematickém užívání psychoaktivních léků v České republice 2023,*
- > *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023,*
- > *Zpráva o hazardním hraní v České republice 2023 a*
- > *Zpráva o digitálních závislostech v České republice 2023.*

Tematické zprávy jsou součástí nového konceptu balíčku zpráv v oblasti závislostí, schváleného vládou ČR usnesením č. 650 ze dne 19. července 2021. Na tematické zprávy každoročně navazuje souhrnná zpráva o závislostech v České republice.

Všechny zprávy, stejně jako další publikace vydávané Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti jsou k dispozici na webových stránkách www.drogy-info.cz.

Souhrn

Podíl kuřáků mezi dětmi a dospívajícími dlouhodobě klesá již od r. 2011. Podle *Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)* z r. 2019 měla zkušenost s kouřením klasických cigaret v životě více než polovina šestnáctiletých studentů, v posledních 30 dnech kouřilo 24 % a denně 10 % dospívajících (Chomynová a kol., 2020). Podle aktuálních dat z každoročně realizované studie mezi pražskými školáky ve věku 15–19 let kouřila v posledním roce méně než čtvrtina dospívajících (24 %), v tom denně necelých 5 % (Petrenko a Líbal, 2023). Dlouhodobě klesající trendy potvrzuje studie *HBSC* z r. 2022, realizovaná mezi 11-, 13- a 15letými žáky základních škol. Zkušenost s kouřením má 31 % 15letých, přičemž méně než 1 % kouří denně (Baďura, 2023). Klesající míru užívání klasických tabákových výrobků vyrovnává rostoucí popularita alternativních tabákových a nikotinových výrobků, zejména užívání e-cigaret. Zatímco míra kouření klasických cigaret je mezi 16letými v ČR srovnatelná s evropským průměrem, zkušenosti mládeže s e-cigaretami v ČR jsou nad evropským průměrem.

V období mezi l. 2011 a 2019 došlo k významnému poklesu míry zkušeností dětí a dospívajících s pitím alkoholu a současně také k poklesu výskytu problémových forem konzumace alkoholu. Od r. 2019 je míra konzumace alkoholu mezi dospívajícími relativně stabilní. Podle dat studie *ESPAD 2019* pilo alkohol v posledních 30 dnech 63 % šestnáctiletých, přičemž časté pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti (tj. 5 a více sklenic nejméně jednou týdně nebo častěji) uvádělo 12 % (Chomynová a kol., 2020). Studie mezi pražskými školáky z r. 2022 uvádí 6 % dospívajících, kteří pravidelně konzumují nadměrné dávky alkoholu (4 % žáků ZŠ a 12 % studentů SŠ), a shodně 6 %, kteří uvádějí opakovanou opilost v posledních 30 dnech (Petrenko a Líbal, 2023). Klesající trendy dlouhodobě potvrzuje studie *HBSC* – podle posledních dat z r. 2022 konzumovalo alkohol v posledních 30 dnech 48 % 15letých, zkušenost s opakovanou opilostí v životě mělo 23 % (Baďura, 2023). Ve srovnání s evropskými zeměmi zůstává konzumace alkoholu mezi českou mládeží na poměrně vysoké úrovni.

Nejčastěji užívanou nelegální drogou mezi dětmi a dospívajícími jsou dlouhodobě konopné látky. Podle studie *ESPAD 2019* i studie Univerzity Palackého v Olomouci z r. 2021 mělo zkušenost s konopnými látkami 28 % dospívajících, extází 4 % a halucinogenními houbami 2 % dospívajících (Chomynová a kol., 2020; Chomynová a kol., 2022a). Zkušenosti studentů s nelegálními drogami, včetně konopných látek, dlouhodobě klesají a současně se zvyšuje věk první zkušenosti s nimi. Nejčastěji uváděnou nekonopnou látkou byl v r. 2022 kratom, alespoň jednou v posledních 12 měsících ho užila 4 % dospívajících, v tom opakovaně 1,5 %.

Diskutovanou oblastí u dětí a dospívajících je také zneužívání léků na uklidnění nebo na spaní bez doporučení lékaře, kdy v porovnání s ostatními evropskými zeměmi jsou zkušenosti dospívajících v ČR nadprůměrné, a to zejména pokud jde o užívání léků v kombinaci s alkoholem.

Míra hraní hazardních her mezi dospívajícími je dlouhodobě stabilní, hraní her o peníze v posledních 12 měsících uvádí 9–10 % šestnáctiletých (Chomynová a kol., 2020) a 15 % dospívajících v kategorii 15–19 let (Chomynová a kol., 2022a). Nejčastěji uváděnou hrou jsou loterie, a to jak na internetu, tak v prostředí kamenných provozoven. Ukazuje se, že velký podíl dospívajících nepovažuje hraní karet a kostek o peníze ani účast na loterii za hazardní hry.

Novým fenoménem mezi dětmi a dospívajícími je nadužívání digitálních technologií. Podle studie *HBSC 2022* hrálo digitální hry (tj. hry na počítači, tabletu nebo konzoli) každý den 48 % 11–15letých chlapců a 16 % dívek. Do kategorie problémového hraní digitálních her spadalo odhadem 13 % chlapců a 5 % dívek a do kategorie problematického užívání sociálních sítí spadalo 5–7 % chlapců a 7–13 % dívek (Kalman a Baďura, 2023). Ve skupině 16letých spadalo podle studie *ESPAD 2019* do kategorie rizika v souvislosti s hraním digitálních her celkem 13 % dospívajících a do kategorie rizika v souvislosti s trávením času na sociálních sítích až 34 % studentů (Chomynová a kol., 2020). Přesun aktivit dospívajících do online prostoru a s ním související pokles množství času tráveného s vrstevníky v reálném světě je jedním z uváděných vysvětlení klesající míry užívání některých návykových látek mezi dospívajícími (Chomynová a Kázmér, 2019).

Po extrapolaci výsledků studií na populaci dospívajících ve věku 15–19 let se denní kouření klasických cigaret aktuálně týká přibližně 40 tis. dospívajících a časté pití nadměrných dávek alkoholu přibližně 48 tis. dospívajících. Konopné látky opakovaně užilo více než 50 tis., zkušenost s extází a kratomem má odhadem 21 tis. dospívajících. Do kategorie rizika v souvislosti s hraním digitálních her spadá téměř 70 tis. dospívajících a do kategorie rizika v souvislosti s trávením času na sociálních sítích až 180 tis. dospívajících.

Všechny výzkumy dlouhodobě ukazují, že významným mezníkem z pohledu expozice návykovým látkám, resp. jejich pravidelného a rizikového užívání, je přechod ze základní na střední školu (Chomynová a kol., 2023). Dlouhodobé trendy naznačují vyrovnávání rozdílů v míře užívání návykových látek mezi chlapci a dívkami. Rozdíly přetrvávají v případě hraní hazardních a digitálních her, které se týká častěji chlapců, a trávení času na sociálních sítích, kde převažují dívky. Vyšší míra užívání návykových látek je častější mezi mladistvými ze znevýhodněných sociálních skupin, např. klienty nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, dětmi v institucionální péči nebo dětmi s romským původem.

Síť adiktologických služeb pokrývá celé spektrum problémů spojených s užíváním návykových látek a s dalším závislostním chováním a tvoří ji zařízení a programy různých typů služeb (zdravotní, sociální, výchovně-pedagogické), které jsou zakotveny v různých oborech a resortních (legislativních) rámcích.

Klíčovým dokumentem pro síť adiktologických služeb v ČR je *Koncepce rozvoje adiktologických služeb*, kterou schválila Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky v červnu 2021. Koncepce stanovuje rámec a obsah oboru adiktologie a adiktologických služeb, definuje východiska, ze kterých adiktologické služby v ČR vycházejí, principy, na kterých jsou postaveny, a kritéria jejich poskytování (Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a kol., 2021). V neposlední řadě koncepce určuje základní principy tvorby sítě adiktologických služeb a také systému jejího financování v budoucnu s cílem dalšího rozvoje a zkvalitňování systému adiktologických služeb. Koncepce definuje 6 základních typů služeb:

- adiktologické preventivní služby,
- adiktologické služby minimalizace rizik,
- adiktologické služby ambulantní léčby a poradenství,
- adiktologické služby krátkodobé stabilizace,
- adiktologické služby rezidenční léčby,
- adiktologické služby následné péče.

Podle různých zdrojů je v ČR kolem 250–300 programů adiktologických služeb různých typů. V oblasti školské primární prevence působí 80–90 programů zaměřených na adiktologii, z toho 20 v oblasti selektivní prevence a 8 v oblasti indikované prevence.

V posledních letech se rozvíjí segment adiktologických služeb specializovaných na děti a dospívající. V ČR působí 10–15 ambulantních programů dětské a dorostové adiktologie, dále jedna služba krátkodobé stabilizace a jedna služba rezidenční léčby specializovaná na děti a mladistvé. Dalších několik služeb rezidenční léčby poskytuje péči mladistvým a mladým dospělým.

V posledních několika letech se rozvíjí privátní segment adiktologických služeb. Roste také nabídka léčebných a poradenských intervencí poskytovaných prostřednictvím internetu a s využitím nových technologií.

Kapitola 1: Míra a vzorce užívání tabákových a nikotinových výrobků

Situace v oblasti užívání cigaret a dalších tabákových a/nebo nikotinových výrobků mezi dětmi a mládeží se standardně sleduje prostřednictvím školních dotazníkových studií na reprezentativních vzorcích dětí a mládeže. Hlavním zdrojem informací jsou tři mezinárodní studie *HBSC (Health Behaviour in School-aged Children)*, *GYTS (Global Youth Tobacco Survey)* a *ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)*, které jsou prováděny v pravidelných 4–6letých intervalech. Současně jsou k dispozici také výsledky jednorázových školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím.

1.1 Mezinárodní studie

1.1.1 Studie HBSC

Mezinárodní studie *HBSC* se zaměřuje na zdraví a životní styl žáků základních škol ve věku 11, 13 a 15 let a probíhá v 4letých intervalech od r. 1994. Poslední vlna studie proběhla v r. 2022¹ (Univerzita Palackého v Olomouci, 2023a).

Studie dlouhodobě sleduje chování dětí ve vztahu k vlastnímu zdraví – zaměřuje se na stravování, pohybové aktivity, duševní zdraví, zdravotní gramotnost a trávení času online na sociálních sítích a hraním her. Z oblasti rizikového chování pokrývá ve všech věkových skupinách konzumaci alkoholu, kouření cigaret a užívání e-cigaret a ve věkové skupině 15 let také užívání zahřívánek tabáku a nikotinových sáčků. Mezi 15letými jsou rovněž sledovány zkušenosti s užitím konopných látek a kratomu.

V r. 2022 mělo zkušenost s kouřením klasických (tabákových) cigaret celkem 4,2 % 11letých, 13,7 % 13letých a 31,0 % 15letých, přibližně polovina z nich kouřila cigarety v posledních 30 dnech (1,9 % 11letých, 5,8 % 13letých a 14,4 % 15letých). S denní frekvencí kouřilo 0,3 % 11letých, 1,3 % 13letých a 3,7 % 15letých žáků. Mezi 11letými ve zkušenostech s kouřením cigaret včetně denního kouření mírně převládali chlapci. Mezi 13letými a 15letými naopak častěji kouřily dívky, podíly denních kuřáků však byly mezi chlapci a dívkami téměř vyrovnané – tabulka 1-1.

tabulka 1-1: Kouření cigaret a užívání e-cigaret mezi 11, 13 a 15letými žáky ZŠ podle pohlaví – studie *HBSC 2022*, v %

Prevalence	11 let			13 let			15 let		
	Chlapci	Dívky	Celkem	Chlapci	Dívky	Celkem	Chlapci	Dívky	Celkem
Celoživotně									
Klasické cigarety	5,3	3,2	4,2	13,0	14,4	13,7	30,2	31,8	31,0
Elektronické cigarety	6,0	4,0	4,9	18,1	17,3	17,7	34,8	37,1	36,0
V posledních 30 dnech									
Klasické cigarety	2,1	1,6	1,9	5,4	6,3	5,8	13,2	15,6	14,4
Elektronické cigarety	2,4	2,2	2,4	9,3	9,8	9,6	19,2	24,0	21,5
Denní užívání									
Klasické cigarety	0,4	0,2	0,3	1,4	1,2	1,3	3,7	3,7	3,7
Elektronické cigarety	0,3	0,2	0,3	1,3	1,2	1,3	2,8	4,1	3,5

Zdroj: Baďura (2023), zdravagenerace.cz

¹ Studii realizoval Institut aktivního životního stylu Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci za podpory Světové zdravotnické organizace (WHO), ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), ministerstva zdravotnictví (MZ) a UNICEF ČR. Pro studii bylo náhodně vybráno 246 škol ve všech krajích ČR (233 základních škol a 13 víceletých gymnázií). Celkem bylo sesbíráno 14 588 validních dotazníků od 11–15letých žáků (4 334 ve věku 11 let, 4 767 ve věku 13 let a 5 487 ve věku 15 let). Šetření probíhalo stejně jako v přechozí vlně studie prostřednictvím online dotazníků (CAWI) v průběhu vyučování.

V r. 2022 bylo poprvé v rámci studie také mapováno užívání elektronických cigaret (e-cigaret), které alespoň jednou v životě užilo 4,9 % 11letých, 17,7 % 13letých a 36,0 % 15letých. V posledních 30 dnech užilo e-cigarety 2,4 % 11letých, 9,6 % 13letých a 21,5 % 15letých, tedy výrazně více než klasické cigarety. Zkušenosti s denním užíváním e-cigaret uváděli dospívající přibližně stejně často jako s denním kouřením klasických tabákových cigaret – tabulka 1-1.

Mezi 15letými žáky byly nově sledovány také zkušenosti s užíváním zahříváných tabákových výrobků a nikotinových sáčků. Zahřívané tabákové výrobky někdy v životě užilo 15,0 % dospívajících a nikotinové sáčky 15,5 %. Dívky uváděly zkušenosti se zahříváním tabákem téměř 2krát častěji než chlapci – 18,7 % dívek, resp. 11,5 % chlapců alespoň jednou v životě, a 3,8 %, resp. 1,6 % s frekvencí jednou týdně a častěji. Užívání nikotinových sáčků uváděli naopak častěji chlapci než dívky (17,8 %, resp. 13,1 %). S frekvencí alespoň jednou týdně nebo častěji užívalo nikotinové sáčky téměř dvakrát tolik chlapců než dívek (4,6 %, resp. 2,6 %).

1.1.2 Studie GYTS

Druhá z mezinárodních studií, studie *GYTS (Global Youth Tobacco Survey)*, sleduje užívání tabáku a alternativních tabákových a/nebo nikotinových výrobků mezi žáky základních škol ve věku 13–15 let, včetně jejich znalostí a postojů k užívání těchto výrobků, pasivnímu kouření nebo vlivu médií a reklamy.² Poslední vlna studie byla realizována v r. 2022.

Zkušenost s užíváním tabáku v životě uvedlo 47,3 % 13–15letých žáků ZŠ, 34,1 % mělo zkušenost s kouřením cigaret a 28,1 % kouřilo tabák v jiné formě (např. doutníčky, doutníky, dýmka aj.). Přibližně třetina dospívajících (33,6 %) někdy užila e-cigarety, 22,5 % užilo alespoň jednou zahřívané tabákové výrobky a 20,9 % zkusilo někdy v životě nikotinové sáčky. Dívky ve srovnání s chlapci uváděly častější zkušenosti s kouřením či užíváním většiny tabákových nebo nikotinových produktů, s výjimkou užití orálního/šňupacího tabáku a nikotinových sáčků.

V posledních 30 dnech užívali dospívající nejčastěji e-cigarety (21,4 %), zkušenosti s jejich užitím uváděli ve srovnání s kouřením či užíváním ostatních tabákových a nikotinových produktů 2–3krát častěji. Zatímco klasické cigarety kouřilo 11,2 % dospívajících, zahřívané tabákové výrobky užívalo 10,9 % a nikotinové sáčky 8,1 %. Dívky užívaly výrazně častěji především e-cigarety a zahřívané tabákové výrobky. Podíl dívek spadajících mezi časté kuřáky (tj. kouřily alespoň ve 20 z posledních 30 dnů) byl oproti chlapcům dokonce více než dvojnásobný – tabulka 1-2.

Téměř polovina (46,3 %) z těch, kteří někdy v životě kouřili, uvedlo svou první zkušenost s cigaretou ve věku 12–13 let. Chlapci uváděli časnější zkušenost než dívky – do 12 let věku začalo kouřit 30,3 % chlapců a 28,6 % dívek.

Více než polovina současných kuřáků³ cigaret kouřila 1 cigaretu denně nebo méně (59,9 % chlapců a 52,9 % dívek). Prevalence silného kuřáctví (tj. kouření 11 a více cigaret denně) byla téměř šestkrát vyšší mezi dívkami (8,4 % vs. 1,5 %).

Mezi l. 2011 a 2016 byl zaznamenán výrazný pokles zkušeností 13–15letých chlapců a dívek s kouřením cigaret v posledních 30 dnech. Podíl současných kuřáků se mezi žáky základních škol zmenšil na polovinu. V období mezi l. 2016 a 2022 klesající trend pokračoval, a to jak mezi chlapci, tak mezi dívkami, avšak nebyl již tak výrazný jako v předchozím období – graf 1-1.

Pokles míry kouření klasických cigaret mezi dospívajícími lze částečně vysvětlit nárůstem užívání alternativních tabákových a nikotinových výrobků.

² V ČR koordinovalu studii ministerstvo zdravotnictví (MZ). Na realizaci se podílel Státní zdravotní ústav (SZÚ) ve spolupráci s agenturou INRES-SONES. Dotazník vyplnilo 3 450 žáků 7.–9. ročníků ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Výzkumný soubor tvořilo 3 190 žáků ve věku 13–15 let. Sběr dat probíhal v dubnu až červnu 2022 prostřednictvím papírových dotazníků (PAPI).

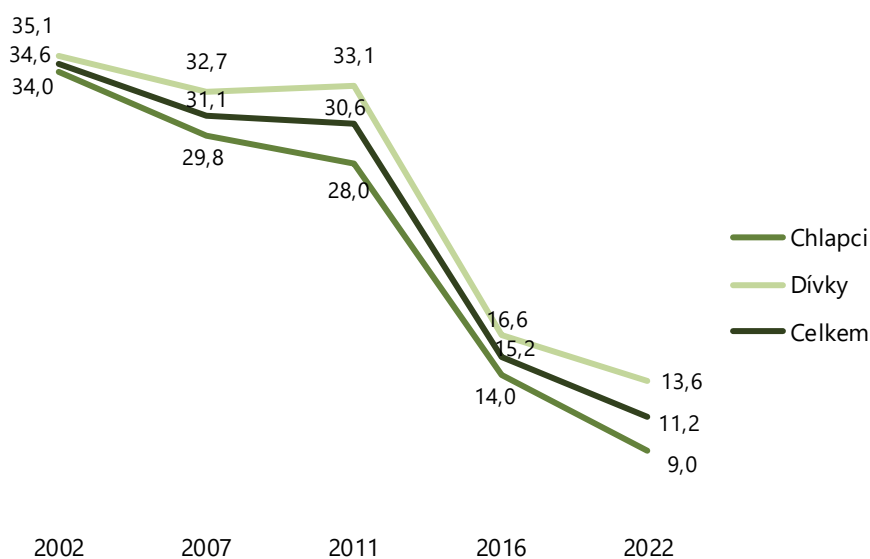
³ Současní kuřáci jsou ti respondenti, kteří kouřili cigarety v posledních 30 dnech.

tabulka 1-2: Kouření tabáku a užívání dalších tabákových a/nebo nikotinových výrobků v životě a v posledních 30 dnech mezi 13–15letými žáky ZŠ – studie GYTS 2022, v %

Kouření tabáku	Chlapci	Dívky	Celkem (N = 3 190)
Celoživotní prevalence			
Užívání tabáku celkem	45,8	49,1	47,3
> kouření tabáku celkem	41,0	42,6	41,8
> kouření cigaret	32,8	35,5	34,1
> kouření jiných forem tabáku	28,1	28,2	28,1
> užívání zahříváných tabákových výrobků	19,9	25,2	22,5
> užití bezdýmného (orálního, šňupacího) tabáku	22,7	20,1	21,5
Užívání e-cigaret	31,8	35,7	33,6
Užívání nikotinových sáčků	22,7	18,8	20,9
Prevalence v posledních 30 dnech			
Užívání tabáku celkem	19,0	24,1	21,5
> kouření tabáku	14,1	18,7	16,4
> kouření cigaret	9,0	13,6	11,2
> časté kouření cigaret (20 a více dní)	1,4	3,7	2,5
> kouření jiných forem tabáku	9,0	11,5	10,2
> užívání zahříváných tabákových výrobků	8,3	13,8	10,9
> užívání bezdýmného (orálního, šňupacího) tabáku	7,8	7,3	7,6
Užívání e-cigaret	18,3	24,7	21,4
Užívání nikotinových sáčků	8,4	7,7	8,1

Zdroj: Kamarádová (2023); Státní zdravotní ústav a kol. (2023)

graf 1-1: Podíl současných kuřáků cigaret mezi žáky ZŠ ve věku 13–15 let – studie GYTS 2002–2022, v %

Pozn.: Současní kuřáci jsou ti respondenti, kteří kouřili cigarety v posledních 30 dnech.

Zdroj: Kamarádová (2023)

1.1.3 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

Třetí z mezinárodních studií, studie *ESPAD* (*European School Survey on Alcohol and Other Drugs*), poskytuje podrobné informace o užívání návykových látek v populaci 16letých studentů. Studie probíhá v pravidelných 4letých intervalech již od r. 1995. Poslední vlna české části studie byla

realizována na jaře 2019.⁴ V souladu s mezinárodním harmonogramem studie proběhne příští vlna sběru dat v r. 2024.

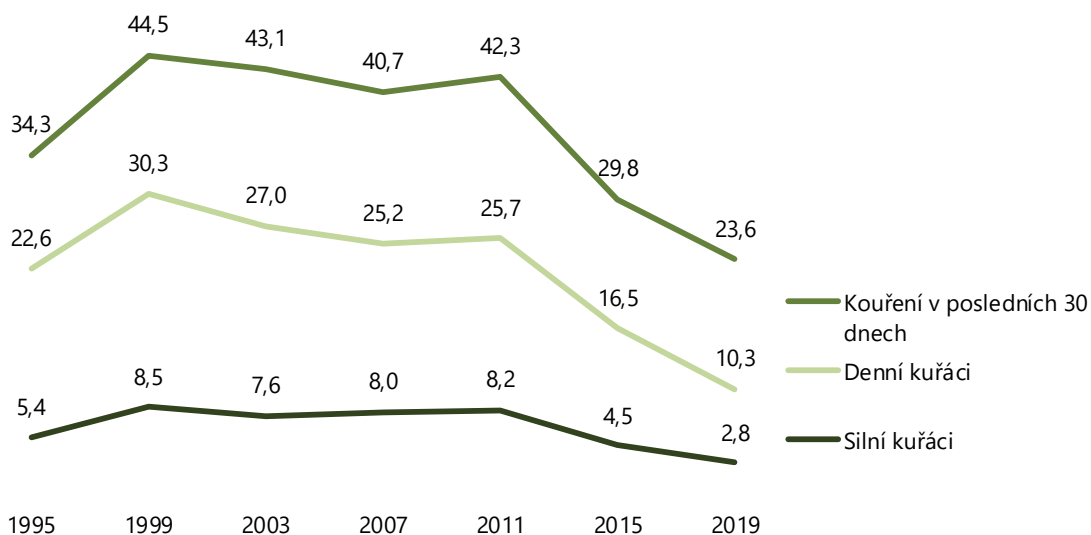
Zkušenost s kouřením cigaret někdy v životě měla více než polovina šestnáctiletých studentů (53,9 % chlapců a 54,2 % dívek), v posledních 30 dnech kouřilo 23,6 % 16letých. Denní kouření uvedlo celkem 10,3 % dospívajících, v tom celkem 2,8 % studentů kouřilo 11 a více cigaret denně (tzv. silní kuřáci). V posledních 30 dnech kouřily dívky častěji než chlapci (26,5 %, resp. 20,8 %) a bylo mezi nimi ve srovnání s chlapci více denních kuřáků (10,9 %, resp. 9,8 %). Oproti tomu podíl silných kuřáků byl naopak vyšší u chlapců (3,4 % chlapců a 2,1 % dívek). Nejvyšší zastoupení denních i silných kuřáků bylo mezi studenty odborných učilišť (30,3 % denních a 11,3 % silných kuřáků).

E-cigarety alespoň jednou v životě užilo 60,4 % studentů (65,1 % chlapců a 55,1 % dívek), tedy vyšší podíl, než který uvedl kouření klasických cigaret. V posledních 30 dnech užilo e-cigarety 19,8 % 16letých (22,5 % chlapců a 16,9 % dívek), což je naopak nepatrně méně než klasické cigarety (23,6 %). S frekvencí alespoň jednou týdně nebo častěji užívalo e-cigarety 8,5 % dospívajících, denně nebo téměř denně 3,1 %, tedy přibližně 3krát méně než klasické cigarety. Prevalence denního / téměř denního užívání mezi chlapci byla oproti dívkám téměř 4krát vyšší (4,9 % vs. 1,3 %). Nejvyšší podíl denních uživatelů byl zjištěn opět mezi studenty odborných učilišť (7,8 %).

Zkušenost s kouřením / užíváním zahříváných tabákových výrobků⁵ alespoň jednou v životě uvedlo 12,8 % studentů (12,5 % chlapců a 13,2 % dívek), většina z nich (11,2 %) měla tuto zkušenost v posledních 12 měsících. V posledních 30 dnech užívalo zahřívané tabákové výrobky 6,2 % 16letých. Prevalence užití u chlapců a dívek byly vyrovnané. Nejčastěji užívali zahříváný tabák v posledních 30 dnech studenti odborných učilišť (11,8 %).

Od r. 2011 dochází k poklesu prevalence kouření cigaret u 16letých, a to jak míry kouření v posledních 30 dnech, tak v případě prevalence denního i silného kouření (tj. kouření 11 a více cigaret denně) – graf 1-2.

graf 1-2: Vývoj prevalence kouření mezi 16letými studenty v posledních 30 dnech v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %

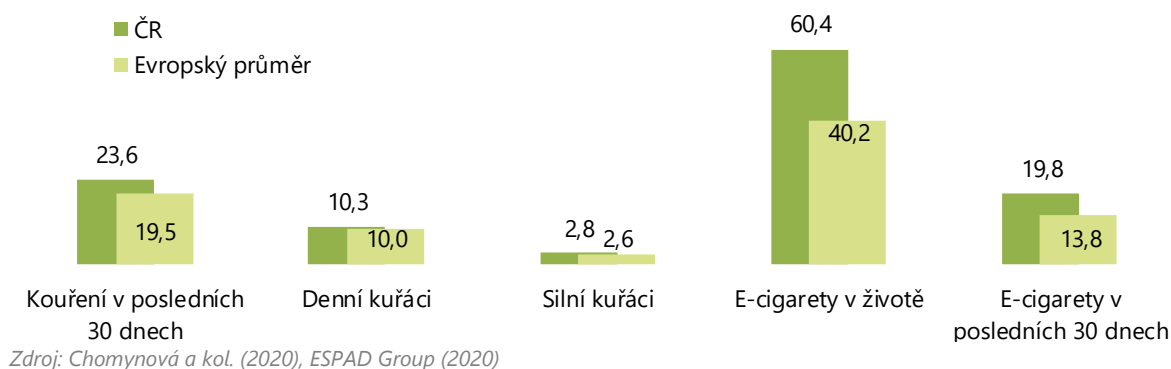
Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

⁴ Studii realizovalo NMS ve spolupráci s Národním ústavem duševního zdraví (NUDZ) a agenturou FOCUS. Sběr dat proběhl v březnu až červnu 2019 na 255 vybraných základních a středních školách v celé ČR, cílovou skupinou byli studenti narození v r. 2003, tedy žáci 9. tříd základních škol a studenti 1. ročníků středních škol všech typů, včetně odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Celkem bylo v ČR nasbíráno 6 602 dotazníků, z nich bylo 2 778 vyplněno respondenty narozenými v r. 2003 (kategorie 16letých, která je předmětem analýzy).

⁵ Frekvence užívání zahříváného tabáku nebyla ve studii sledována, informace o denních uživatelích tak nejsou k dispozici.

K poklesu míry kouření mezi 16letými dochází v posledních letech ve většině evropských zemí. Míra kouření klasických cigaret je tak v ČR srovnatelná s evropským průměrem, a to především v případě prevalence denního a silného kouření. Zkušenosti mládeže s e-cigaretami (v životě i v posledních 30 dnech) v ČR jsou vysoko nad evropským průměrem – graf 1-3. ČR byla na 3. pozici v celoživotní prevalenci užívání e-cigaret (za Litvou a Monakem) a v případě míry užití e-cigaret v posledních 30 dnech na 5. pozici (za Monakem, Litvou, Polskem a Maďarskem) (ESPAD Group, 2020).

graf 1-3: Prevalence kouření klasických cigaret a užívání e-cigaret mezi 16letými studenty v ČR ve srovnání s evropským průměrem – studie ESPAD 2019, v %

1.2 Další školní studie

1.2.1 Studie UPOL 2021 mezi českými adolescenty

Katedra psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci realizovala ve školním roce 2021/2022 studii zaměřenou na chování dospívajících na internetu, hodnoty adolescentů a různé formy rizikového chování (Banárová a kol., 2022).⁶ Do dotazníku byla zařazena sada otázek na užívání návykových látek vycházejících ze studie ESPAD.

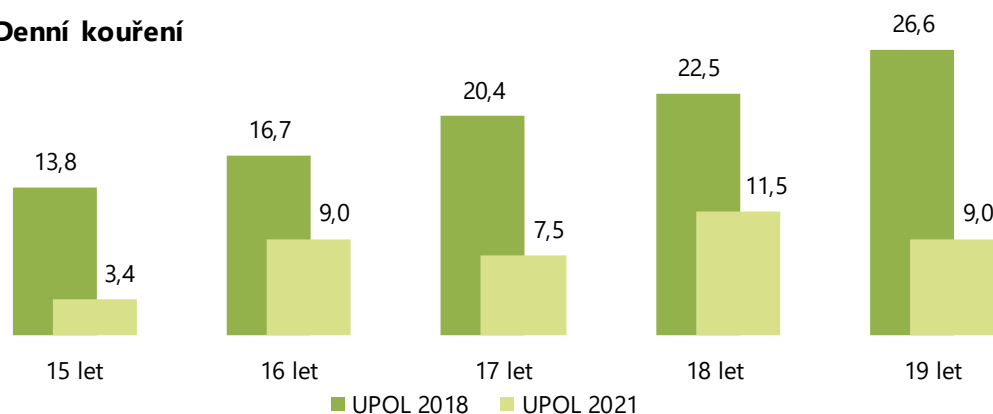
Podle studie *UPOL 2021* kouřilo klasické cigarety v posledních 30 dnech celkem 25,9 % studentů SŠ, z toho 8,9 % kouřilo denně a 3,1 % studentů patřilo mezi silné kuřáky (tzn. kouřili 11 a více cigaret denně). Prevalence kouření cigaret v současnosti byla mírně vyšší mezi dívkami (24,3 % chlapců a 27,1 % dívek), denní kouření i silné kuřáctví uváděli chlapci i dívky přibližně stejně často (9,0 % chlapců a 8,8 % dívek, resp. 3,4 % chlapců a 2,8 % dívek).

Ve srovnání s výsledky studie z r. 2018, která byla primárně zaměřena na hraní digitálních her mezi českými adolescenty, se podíl denních i silných kuřáků mezi studenty SŠ (ve věku 15–19 let) v r. 2021 snížil přibližně 2–3krát, a to ve všech věkových kategoriích. Výsledky obou studií zároveň ukazují, že kolem 18. roku věku dochází k určité stabilizaci míry užívání návykových látek – graf 1-4.

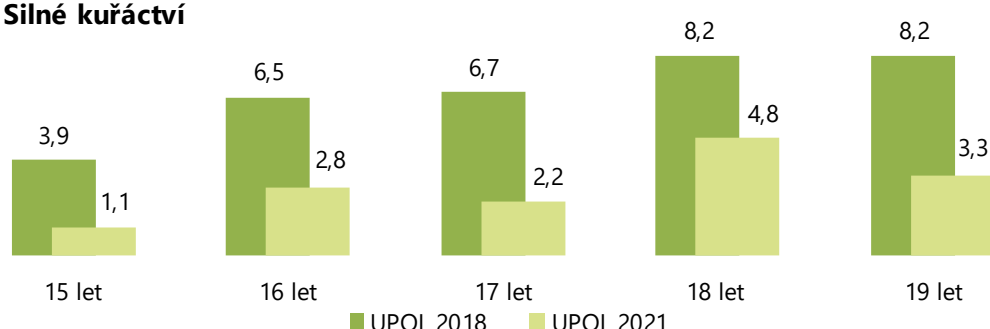
⁶ Sběr dat probíhal od října 2021 do března 2022 mezi žáky SŠ ve věku 15–19 let. Studie se zúčastnilo 22 náhodně vybraných SŠ (11 gymnázií a 10 SOŠ) z 11 krajů ČR. Celkem bylo sesbíráno 1 920 validních dotazníků. Administrace probíhala během vyučovacích hodin prostřednictvím papírového dotazníku (PAPI) a pro část respondentů online metodou.

graf 1-4: Prevalence denního kouření a silného kuřáctví mezi studenty SŠ (15–19 let) podle věku – studie UPOL 2018 a 2021, v %

Denní kouření

Silné kuřáctví

Zdroj: Chomynová a kol. (2019), Chomynová a kol. (2022a)

V posledních letech je patrný nárůst užívání alternativních tabákových a nikotinových výrobků mezi dospívajícími. Podle studie *UPOL 2021* užilo v posledních 30 dnech e-cigarety celkem 19,4 % studentů ve věku 15–19 let, 12,8 % užilo zahřívané tabákové výrobky. Jak e-cigarety, tak zahřívané tabákové výrobky užívaly častěji dívky než chlapci (20,5 % dívek a 17,9 % chlapců, resp. 14,8 % a 10,1 %). Pokles kouření klasických cigaret mezi mladými lidmi lze částečně vysvětlit nárůstem užívání alternativních nikotinových výrobků.

1.2.2 Průzkum mezi žáky 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze

V listopadu až prosinci 2022 realizovalo Centrum sociálních služeb Praha (Pražské centrum primární prevence) další vlnu každoročního průzkumu zaměřeného na rizikové chování žáků 2. stupně ZŠ a studentů SŠ v Praze (Centrum sociálních služeb Praha, 2023).⁷

Klasické cigarety kouřila v posledních 12 měsících téměř čtvrtina dospívajících (23,8 %), 7,2 % kouřilo pravidelně (tj. přibližně jednou týdně nebo častěji), z toho 4,7 % denně nebo téměř denně. Prevalence kouření klasických cigaret v posledních 12 měsících, ale i denního kouření byla vyšší u dívek, přesto zkušenosti s denním kouřením byly mezi chlapci a dívkami vyrovnanější než v případě užívání e-cigaret – graf 1-5.

E-cigarety v posledních 12 měsících užila více než třetina dospívajících (37,8 %), tedy vyšší podíl, než který uvedl kouření klasických cigaret. Pravidelně je užívalo 9,2 % dotázaných, v tom 5,2 % denně nebo téměř denně, což je na obdobné úrovni jako v případě klasických cigaret. Zastoupení současných uživatelů e-cigaret bylo výrazně vyšší mezi dívkami, s frekvencí denně nebo téměř denně užívaly dívky e-cigarety téměř 2krát častěji než chlapci – graf 1-5.

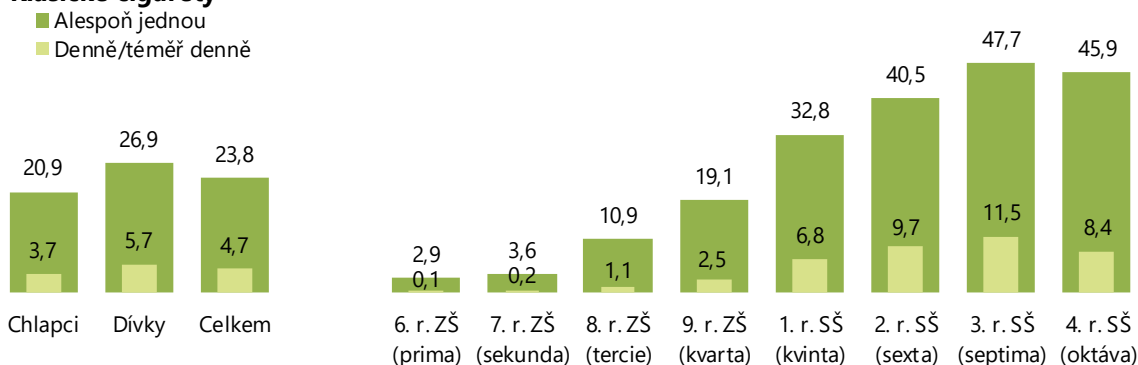
⁷ Výzkumný soubor tvořilo 13 286 respondentů ve věku 11–21 let, z toho 46,1 % tvořili chlapci. Šetření probíhalo stejně jako v předchozích letech prostřednictvím online dotazníku (CAWI) v průběhu vyučování. Celkem 44,2 % žáků navštěvovalo 6. až 9. ročník ZŠ, 11,9 % studentů víceleté gymnázium, 43,9 % studovalo na SŠ.

Zkušenosti s užíváním zahříváných tabákových výrobků nebo nikotinových sáčků uváděli dospívající přibližně 2–3krát méně často než v případě kouření cigaret nebo užívání e-cigaret. V posledních 12 měsících užilo zahřívané tabákové výrobky celkem 11,9 % adolescentů (v tom 1,7 % denně nebo téměř denně) a 14,4 % mělo zkušenost s užíváním nikotinových sáčků (z toho 3,2 % denně nebo téměř denně). Nikotinové sáčky užívali častěji chlapci než dívky, přičemž podíl denních uživatelů byl mezi nimi oproti dívkám přibližně dvojnásobný – graf 1-5.

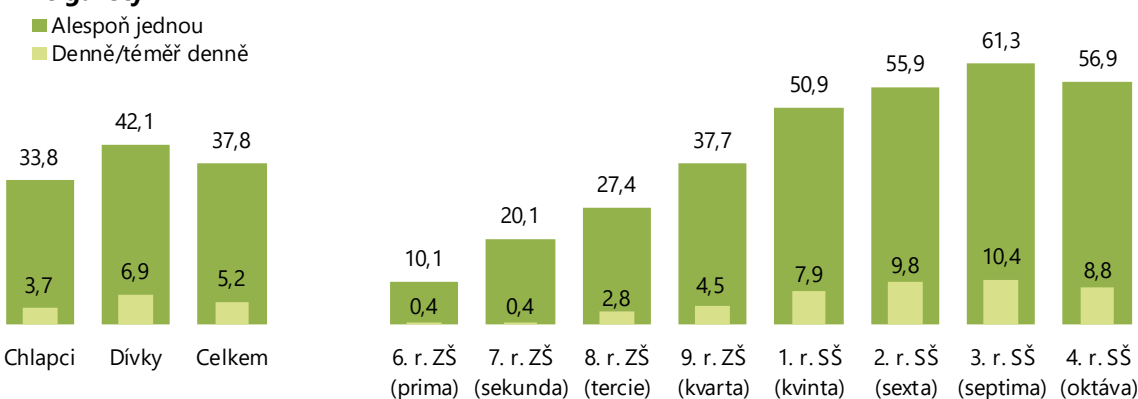
Trend od r. 2019 ukazuje postupný pokles míry kouření klasických (tabákových) cigaret mezi dětmi a dospívajícími (ve věku 11–21 let) – zatímco podíl experimentálních kuřáků (tj. těch, kteří zkusili cigarety jednou nebo dvakrát v posledních 12 měsících) trvale mírně klesá od r. 2019, podíl denních kuřáků klesl výrazně mezi l. 2019 a 2020 (ze 7,6 % na 4,5 %) a v posledních třech letech zůstává stejný – graf 1-6.

graf 1-5: Kouření klasických cigaret, užívání e-cigaret, zahříváných tabákových výrobků a nikotinových sáčků v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022 podle pohlaví a ročníku studia, v %

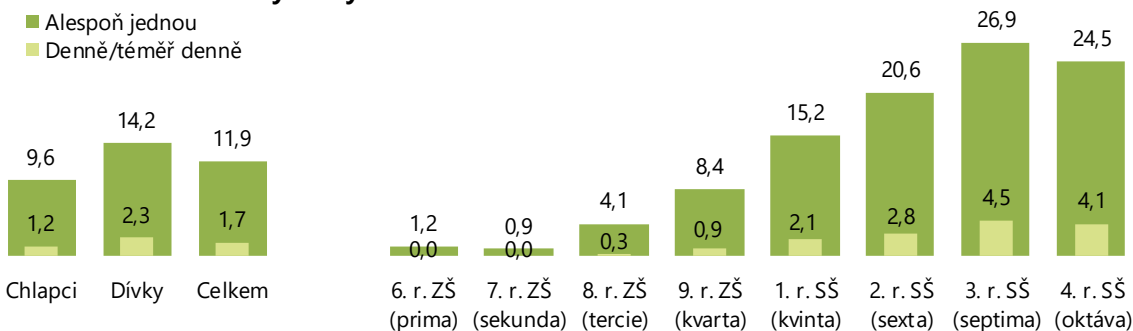
Klasické cigarety

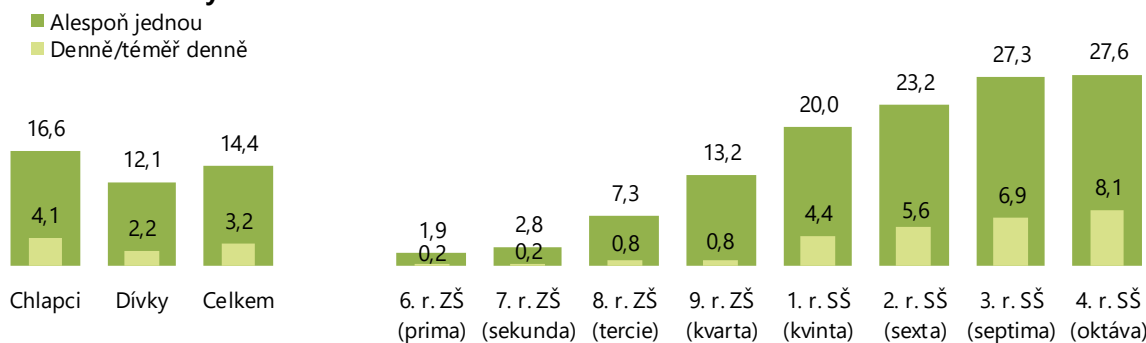
E-cigarety

Zahřívané tabákové výrobky

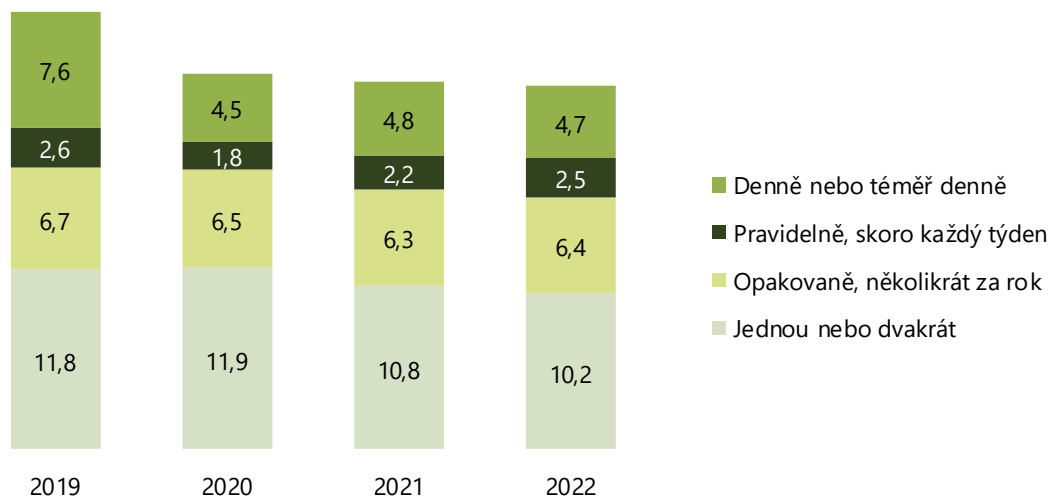
Nikotinové sáčky

Pozn.: Alespoň jednou odpovídá nejméně jednomu užití dané látky v posledních 12 měsících, denně / téměř denně odpovídá frekvenci užívání každý den nebo téměř každý den.

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

graf 1-6: Frekvence kouření cigaret v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v l. 2019–2022, v %

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

1.3 Srovnání studií provedených v letech 2019–2022

Míra a vzorce užívání návykových látek mezi dětmi a mládeží v ČR se v rámci školních dotazníkových studií pravidelně sledují přibližně od r. 1994/1995 díky mezinárodním studiím *HBSC* a *ESPAD*. Dále jsou využívány výsledky pravidelných i jednorázových školních studií s národním nebo regionálním pokrytím.

Srovnání napříč studiemi je velmi složité, neboť studie nepokrývají kouření tabáku a užívání alternativních tabákových a nikotinových výrobků jednotně – často sledují kouření v jiném rozsahu (např. různé časové horizonty) a/nebo za použití rozdílně formulovaných otázek. Studie se také často vzájemně liší v použité metodologii – nejčastěji jde o rozdílnost výzkumného souboru z hlediska věku, metodiky sběru dat apod., což je nutno vzít v úvahu jak při porovnávání výsledků, tak při sledování trendů v čase.

Klasické (tabákové) cigarety v posledních 12 měsících kouřilo 8 % ve věku 11–15 let a 41 % studentů SŠ ve věku 15–19 let. Užívání e-cigaret uváděl podstatně vyšší podíl dospívajících – 21 % žáků ZŠ a 56 % studentů SŠ.

Napříč jednotlivými studiemi je patrný trend nárůstu zkušeností s kouřením tabáku nebo s užíváním e-cigaret s rostoucím věkem – tabulka 1-3. Prevalence denního či téměř denního užívání e-cigaret je mezi studenty SŠ ve věku 15–19 let přibližně 5krát vyšší a v případě kouření klasických cigaret více než 11krát vyšší než mezi žáky ZŠ ve věku 11–15let.

tabulka 1-3: Prevalence kouření klasických cigaret a užívání elektronických cigaret mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v l. 2019–2022 – srovnání studií, v %

Prevalence užívání alkoholu	HBSC 2022			RCHPS 2022	ESPAD 2019	UPOL 2021	RCHPS 2022
	11 let	13 let	15 let	11–15 let	16 let	15–19 let	15–19 let
Klasické cigarety a elektronické cigarety v životě							
Klasické cigarety	4,2	13,7	31,0	–	54,0	–	–
Elektronické cigarety	4,9	17,7	36,0	–	60,4	49,1	–
Klasické cigarety a elektronické cigarety v posledních 12 měsících							
Klasické cigarety	–	–	–	7,8	–	–	41,3
Elektronické cigarety	–	–	–	21,2	46,8	32,4	56,0
Klasické cigarety a elektronické cigarety v posledních 30 dnech							
Klasické cigarety	1,9	5,8	14,4	–	23,6	25,9	–
Elektronické cigarety	2,4	9,6	21,5	–	19,8	19,4	–
Denní užívání							
Klasické cigarety	0,3	1,3	3,7	0,8*	10,3	8,9	9,0*
Elektronické cigarety	0,3	1,3	3,5	1,7*	3,1*	–	9,2*
Silné kouření (11+ cigaret denně)	–	–	–	–	2,8	3,1	–

Pozn.: * Ve studii RCHPS bylo zjišťováno užívání s frekvencí denně nebo téměř denně. Ve studii ESPAD u elektronických cigaret bylo zjišťováno užívání s frekvencí denně nebo téměř denně.

Zdroj: Chomynová a kol. (2020), Chomynová a kol. (2022a), Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Libal (2023), Baďura (2023)

1.4 Užívání tabáku ve specifických skupinách dětí a mládeže

Existují podskupiny dětí a dospívajících, které mají nadprůměrné zkušenosti s návykovými látkami – jsou to například děti socioekonomicky znevýhodněné, klienti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, děti v institucionální péči resortu školství (diagnostické a výchovné ústavy) nebo děti s romským původem.

Klienti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM) ve věku 11–15 let uváděli až 3krát častěji oproti běžné školní populaci stejného věku pravidelné denní kouření. Ve skupině klientů NZDM ve věku 16–19 let byl výskyt denních kuřáků 2krát vyšší ve srovnání s kontrolní skupinou studentů SŠ (Zemanová a Dolejš, 2015).

Děti a dospívající ve věku 11–18 let v institucionální péči (diagnostických ústavech) uváděli více než 2krát vyšší míru kouření v posledních 30 dnech (Doležalová, 2018) i častější zkušenost s kouřením první cigarety v raném věku (do 11–12 let) (Kovaříková, 2016).

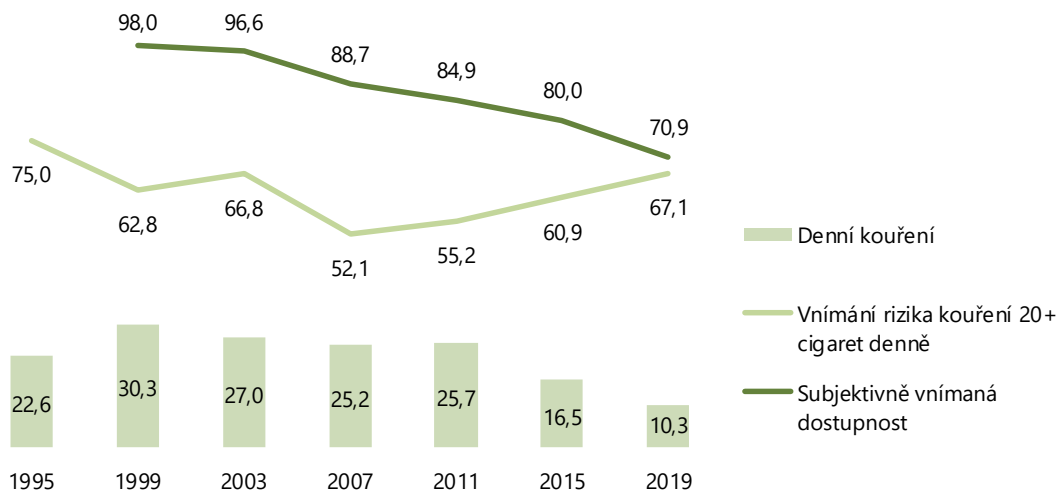
Romské děti jsou častěji pravidelnými kuřáky tabáku – pravidelné kouření uvedlo 40,1 % romských dětí oproti 31,1 % neromských dětí (Vazsonyi a Ksinan Jiskrová, 2016). Podrobnější informace o jednotlivých výzkumech byly uvedeny ve *Zprávě o tabákových, nikotinových a souvisejících výrobcích v ČR 2021* (Mravčík a kol., 2021b).

1.5 Vnímání rizik a postoje k užívání tabákových a souvisejících výrobků

Vnímaná rizikovost tabákových a nikotinových výrobků je sledována mezi 16letými ve studii ESPAD, a to již od r. 1995 (Chomynová a kol., 2020). Příležitostné kouření cigaret nepovažují čeští šestnáctiletí za příliš zdravotně rizikové, pozitivním trendem v posledních letech je rostoucí vnímání rizikovosti pravidelného kouření cigaret – denní kouření 20 a více cigaret považuje za rizikové 67,1 % studentů.

Trendy v čase ukazují souvislost mezi klesající prevalencí denního kouření mezi 16letými, klesající subjektivně vnímanou dostupností cigaret a rostoucím vnímáním rizik souvisejících s pravidelným kouřením – graf 1-7.

graf 1-7: Trendy v denním kouření cigaret mezi 16letými, subjektivně vnímanou dostupností cigaret (snadno a velmi snadno) a vnímáním rizika spojeného s kouřením 20 a více cigaret denně (vysoké riziko) v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Postoje dospívajících mapovala také studie *GYTS 2022*. V rámci studie byli žáci ZŠ (ve věku 13–15let) mimo jiné dotázáni, zda se domnívají, že je pro ně škodlivý tabákový kouř od lidí v jejich okolí. Tabákový kouř od ostatních lidí považuje za škodlivý celkem 43,0 % žáků, mnohem častěji chlapci než dívky – 48,6 % oproti 37,3 %. Dále celkem 60,7 % žáků % podporuje zákaz kouření ve všech vnějších veřejných prostorech (63,0 % chlapců a 58,5 % dívek) (Kamarádová, 2023).

2

Kapitola 2: Míra a vzorce užívání alkoholu

Situace v oblasti užívání alkoholu mezi dětmi a mládeží se standardně sleduje prostřednictvím školních dotazníkových studií na reprezentativních vzorcích dětí a mládeže. Hlavním zdrojem informací jsou dvě mezinárodní studie *HBSC (Health Behaviour in School-aged Children)* a *ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)* prováděné v pravidelných 4letých intervalech. Současně jsou k dispozici také výsledky jednorázových školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím.

2.1 Mezinárodní studie

2.1.1 Studie HBSC

V r. 2022 mělo zkušenost s konzumací alkoholu celkem 23,6 % 11letých a 44,0 % 13letých, přibližně polovina z nich pila alkohol v posledních 30 dnech (11,1 %, resp. 21,2 %). Mezi 15letými uvedlo zkušenost s pitím 72,5 % respondentů, až dvě třetiny z nich pily alkohol v posledních 30 dnech (48,1 % 15letých). Jak mezi 11letými, tak mezi 13letými v konzumaci alkoholu mírně převládali chlapci, naopak mezi 15letými častěji pily alkohol dívky – tabulka 2-1.

tabulka 2-1: Užívání alkoholu mezi 11-, 13- a 15letými žáky ZŠ – studie HBSC 2022, v %

Prevalence užívání	11 let			13 let			15 let		
	Chlapci	Dívky	Celkem	Chlapci	Dívky	Celkem	Chlapci	Dívky	Celkem
Celoživotní	27,5	19,7	23,6	44,9	43,0	44,0	71,0	74,1	72,5
V posledních 30 dnech	13,6	8,6	11,1	22,3	20,0	21,2	46,8	49,5	48,1

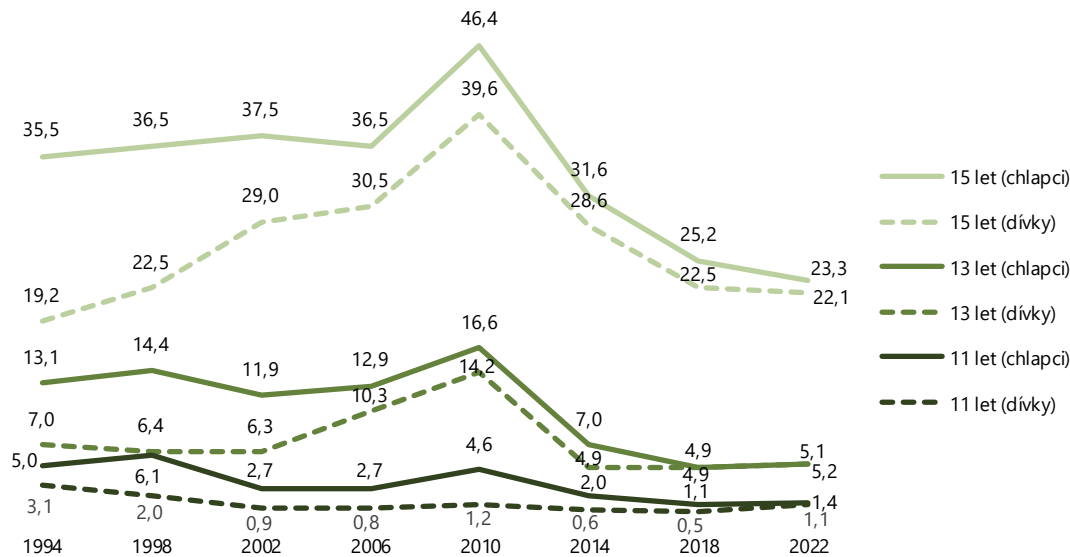
Zdroj: Baďura (2023), *zdravagenerace.cz*

Zkušenost s opilostí alespoň jednou v životě uvedlo celkem 6,0 % 11letých, 14,0 % 13letých a 38,9 % 15letých, v tom opakovaně (tj. alespoň 2krát v životě) 1,2 % 11letých, 5,1 % 13letých a 22,7 % 15letých. Dlouhodobě se ukazuje, že výskyt opakované zkušenosti s opilostí výrazně roste mezi 13. a 15. rokem dětí – graf 2-1. Rovněž opilost v posledních 30 dnech uvádějí 15letí oproti 13letým přibližně 4krát častěji (17,9 % vs. 4,6 %).

Mezi l. 2010–2014 byl zaznamenán výrazný pokles zkušeností dětí s konzumací alkoholu, který pokračoval i v období l. 2014–2018 (Kázmér a Csémy, 2019). Ve srovnání s přechodí vlnou studie v r. 2018 celoživotní prevalence konzumace alkoholu v r. 2022 mírně poklesla mezi 15letými (72,5 % vs. 75,6 % v r. 2018), mezi 13letými dosáhla přibližně shodných hodnot (44,0 % vs. 42,9 %) a naopak narostla mezi 11letými (23,6 % vs. 17,1 % v r. 2018).

Prevalence rizikových forem konzumace alkoholu u dospívajících, jako je např. opakovaná opilost (tj. alespoň 2krát v životě), dosáhla ve většině sledovaných kohort období hodnot jako v r. 2018. Výjimku tvoří 15letí chlapci, kde došlo k mírnému poklesu, a 11leté dívky, kde byl sledován naopak nárůst – graf 2-1.

graf 2-1: Zkušenost s opakovanou opilostí v životě (alespoň 2krát nebo častěji) mezi 11-, 13- a 15letými žáky ZŠ – studie HBSC 1994–2022, v %

Zdroj: Mravčík a kol. (2021a), Baďura (2023), zdravagenerace.cz

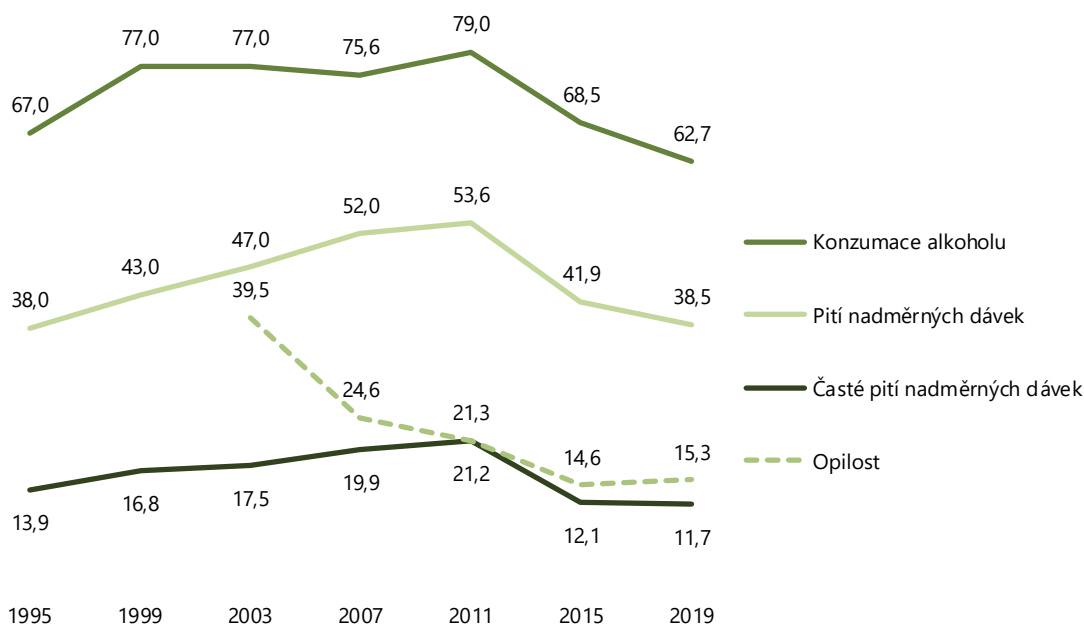
2.1.2 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

Podle studie *ESPAD 2019* alkohol někdy v životě pilo 95,1 % 16letých studentů (94,3 % chlapců a 96,0 % dívek), v posledních 12 měsících 87,1 % (85,8 % chlapců a 88,5 % dívek) a v posledních 30 dnech 62,7 % 16letých (62,5 % chlapců a 63,0 % dívek). Rozdíly v konzumaci alkoholu byly mezi chlapci a dívkami minimální, a to ve všech sledovaných časových horizontech.

Pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti (tj. 5 a více sklenic) v posledních 30 dnech uvedlo 38,5 % studentů (40,8 % chlapců a 36,1 % dívek), s frekvencí jednou týdně nebo častěji konzumovalo nadměrné dávky alkoholu 11,7 % (12,9 % chlapců a 10,5 % dívek). Zkušenost s opilostí v posledních 30 dnech mělo 15,3 % dospívajících (15,1 % chlapců a 15,6 % dívek), 2,3 % 16letých (2,6 % chlapců a 1,9 % dívek) se opilo opakovaně (3krát a častěji). Pití nadměrných dávek alkoholu i jejich pravidelnou konzumaci, stejně jako opilost a opakovanou opilost uváděli nejčastěji studenti odborných učilišť – nadměrně pilo alkohol 52,6 %, resp. 20,6 %, opilo se 21,8 %, resp. 4,7 % studentů odborných učilišť.

Oproti předchozí vlně studie došlo u dospívajících především k poklesu zkušeností s pitím alkoholu. Pití nadměrných dávek alkoholu či zkušenosti s opilostí uváděl v r. 2019 přibližně stejný podíl 16letých – graf 2-2. U chlapců byl zaznamenán další pokles u všech sledovaných ukazatelů konzumace alkoholu, včetně rizikových forem, zatímco u dívek došlo mezi l. 2015 a 2019 naopak k mírnému nárůstu častého pití nadměrných dávek alkoholu (10,5 % vs. 10,1 %), zkušeností s opilostí (15,6 % vs. 11,9 %) a opakovanou opilostí v posledních 30 dnech (1,9 % vs. 1,2 %) (Chomynová a kol., 2020).

graf 2-2: Vývoj prevalence konzumace alkoholu mezi 16letými studenty v posledních 30 dnech v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %

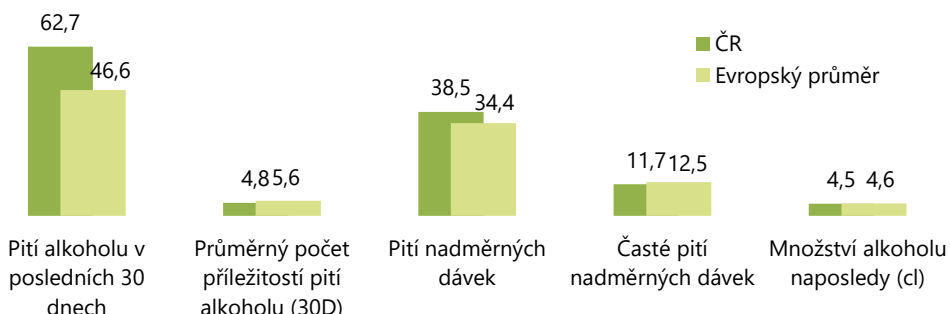
Pozn.: Mezi l. 2003 a 2007 došlo k úpravě otázky týkající se opilosti – otázka byla zpřesněna a opilost byla definována jako stav, kdy měl dotázaný problémy s chůzí, s mluvením, zvracel nebo si nepamatoval, co se stalo.

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

V rámci studie *ESPAD 2019* byla rovněž sledována konzumace alkoholu společně s energetickými nápoji. Pití energetických nápojů v kombinaci s alkoholem při jedné příležitosti v posledních 30 dnech uvedlo celkem 14,7 % studentů (15,0 % chlapců a 14,3 % dívek), 4,9 % 16letých pilo energetické nápoje v kombinaci s alkoholem v posledních 30 dnech s frekvencí 3krát a častěji. Častějšími konzumenty byli chlapci (6,2 % vs. 3,5 % dívek) a zejména studenti odborných učilišť (11,4 %).

I přes dlouhodobý pokles míry konzumace alkoholu mezi studenty zůstává ČR na 4. pozici v prevalenci užití alkoholu v posledních 30 dnech (za Rakouskem, Dánskem a Německem). Co se týče rizikové konzumace alkoholu, pohybuje se ČR okolo průměru evropských zemí. Mírně podprůměrný je v ČR počet uváděných příležitostí pití alkoholu v posledních 30 dnech i průměrné množství zkonsumovaného alkoholu při poslední příležitosti – graf 2-3.

graf 2-3: Prevalence pití alkoholu mezi 16letými studenty v ČR ve srovnání s evropským průměrem – studie ESPAD 2019, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020), ESPAD Group (2020)

Zkušenosti s konzumací alkoholu byly zjišťovány také mezi 18letými studenty, a to prostřednictvím prospektivního sledování studentů dotázaných v rámci validizační studie *ESPAD* v r. 2018.

Výsledky studie ukázaly výrazný nárůst prevalence užívání alkoholu v posledních 30 dnech mezi 16. a 18. rokem života (z 64,8 % mezi 16letými na 82,6 % mezi 18letými) a v míře pití nadměrných

dávek alkoholu při jedné příležitosti (ze 40,0 % mezi 16letými na 56,9 % mezi 18letými). Podíl 18letých studentů, kteří pili nadměrné dávky alkoholu s frekvencí 3krát a častěji v posledních 30 dnech, se dokonce oproti 16letým téměř zdvojnásobil (11,9 % 16letých vs. 20,2 % 18letých).

Konzumace alkoholu, včetně pití nadměrných dávek alkoholu, byla vyšší mezi studenty, kteří již dosáhli 18 let věku – časté pití nadměrných dávek alkoholu uvedlo 17,4 % studentů ve věku 17 let a 24,5 % studentů ve věku 18 let. Velký vliv pravděpodobně hraje dosažení věku 18 let jako legální hranice pro nákup a konzumaci alkoholu.

2.2 Další školní studie

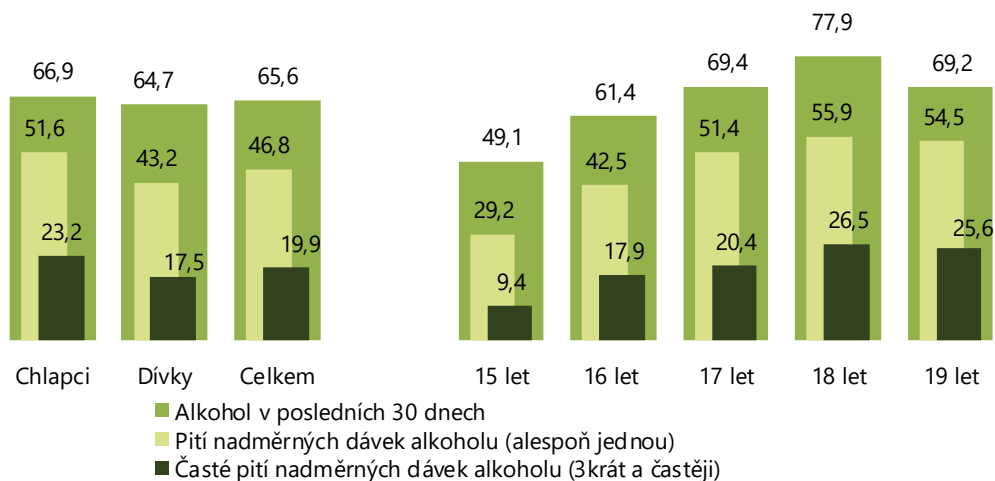
2.2.1 Studie UPOL 2021 mezi českými adolescenty

Zkušenost s pitím alkoholu v životě uvedlo 93,2 % studentů SŠ (94,0 % chlapců a 92,6 % dívek), v posledních 12 měsících 83,5 % (83,8 % chlapců a 83,2 % dívek) a v posledních 30 dnech 65,6 % (66,9 % chlapců a 64,7 % dívek).

Podíly chlapců a dívek se zkušenostmi s konzumací alkoholu byly ve všech třech časových horizontech téměř vyrovnané. Oproti tomu pití nadměrných dávek alkoholu (tj. 5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti) s frekvencí alespoň jednou v posledních 30 dnech i časté pití nadměrných dávek (alespoň 3krát a častěji) uváděli častěji chlapci – graf 2-4.

Míra zkušeností s alkoholem, včetně rizikových forem konzumace, je vysoká již u studentů 1. ročníků SŠ (15 let) a stoupá s věkem respondentů, přičemž mezi 18. a 19. rokem věku dochází k určité stabilizaci míry užívání alkoholu, zejména v případě rizikovějších forem konzumace alkoholu – graf 2-4.

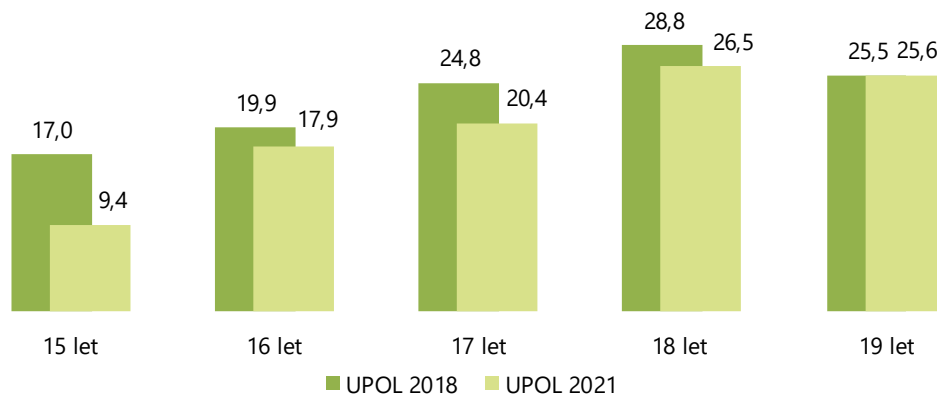
graf 2-4: Prevalence konzumace alkoholu a pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti s frekvencí nejméně jednou a 3krát a častěji v posledních 30 dnech – studie UPOL 2021, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2022a)

Ve srovnání s výsledky studie z r. 2018, která byla primárně zaměřena na hraní digitálních her mezi českými adolescenty, došlo mezi studenty SŠ (ve věku 15–19 let) k poklesu nadměrného pití alkoholu téměř u všech věkových kategoriích, s výjimkou 19letých studentů. Nejvýraznější pokles prevalence (téměř na polovinu) častého nadměrného pití lze sledovat ve skupině 15letých – graf 2-5.

graf 2-5: Prevalence častého pití nadměrných dávek alkoholu (5 a více sklenic při jedné příležitosti 3krát a častěji) v posledních 30 dnech mezi studenty SŠ podle věku – studie UPOL 2018 a 2021, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2019), Chomynová a kol. (2022a)

2.2.2 Průzkum mezi žáky 2. stupně ZŠ a studenty SŠ v Praze

Podle studie z r. 2022 užilo alkohol v posledních 12 měsících celkem 58,7 % dospívajících, z toho 10,6 % uvedlo pravidelné pití (tj. pití přibližně jednou týdně nebo častěji) a v tom 2,1 % pilo alkohol denně nebo téměř denně. Prevalence pití alkoholu alespoň jednou v posledních 12 měsících byla nepatrně vyšší mezi dívkami, ale pravidelné pití alkoholu uváděli chlapci a dívky přibližně stejně často – graf 2-6.

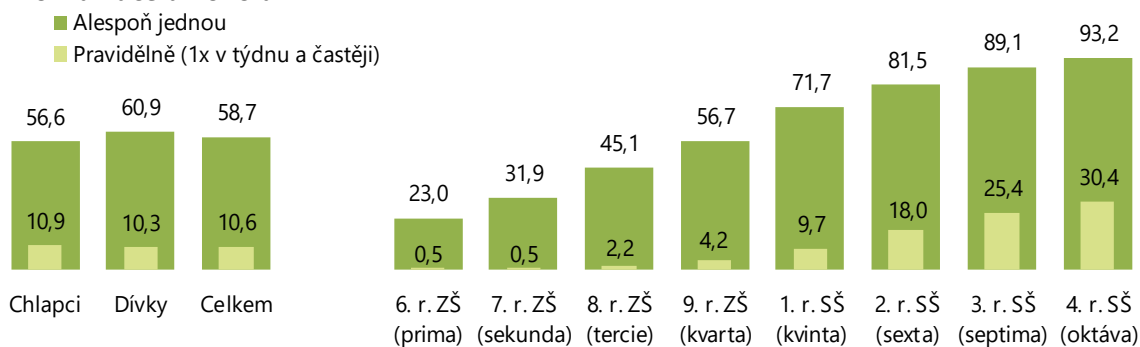
Zkušenost s opilostí v posledních 12 měsících mělo celkem 35,4 % dospívajících, pravidelně se opíjelo 6,1 %. Zkušenost s opilostí a konzumací alkoholu v nadměrných dávkách (tj. 5 a více sklenic při jedné příležitosti) uváděli dospívající přibližně stejně často – 33,6 % respondentů alespoň jednou v posledních 12 měsících konzumovalo alkohol nadměrně a 6,0 % pilo alkohol nadměrně s frekvencí jednou týdně nebo častěji. Pravidelnou opilost a také pravidelné pití nadměrných dávek alkoholu uváděl přibližně shodný podíl chlapců i dívek – graf 2-6.

Výsledky studie potvrzují dlouhodobý trend, pozorovaný i v jiných studiích, v nárůstu míry zkušeností s konzumací alkoholu včetně rizikovějších forem (opilost, pití nadměrných dávek alkoholu) s věkem a po přechodu ze základní na střední školu – graf 2-6.

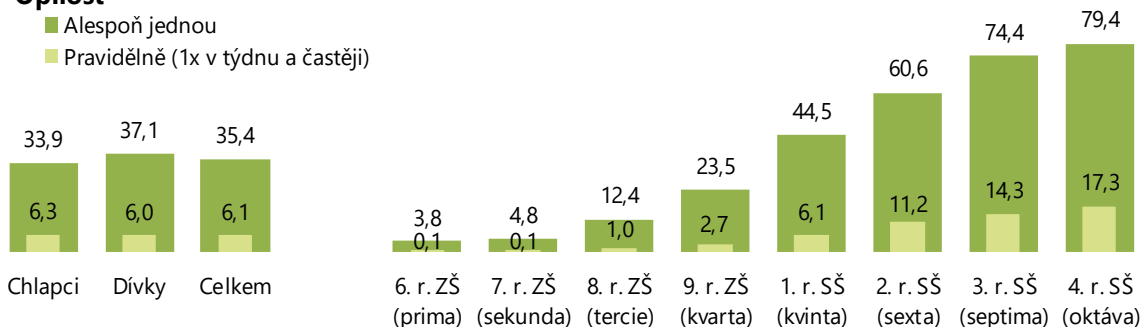
Po klesajícím trendu v konzumaci alkoholu mezi dětmi a dospívajícími (ve věku 11–21 let) v l. 2016–2020 ukazuje studie naopak od r. 2021 mírný nárůst v pití alkoholu, který je patrný především u experimentujících uživatelů (pili alkohol jednou nebo dvakrát v posledních 12 měsících). Mezi lety 2016 a 2020 klesl jejich podíl z 29,8 % na 23,1 %, avšak v r. 2022 se opět zvýšil na 26,3 %. Zároveň ze studie vyplývá, že podíl denních konzumentů alkoholu zůstává od r. 2018 téměř na stejné úrovni – graf 2-7.

graf 2-6: Prevalence pití alkoholu, opilosti a pití nadměrných dávek alkoholu v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v Praze podle pohlaví a ročníku studia v r. 2022, v %

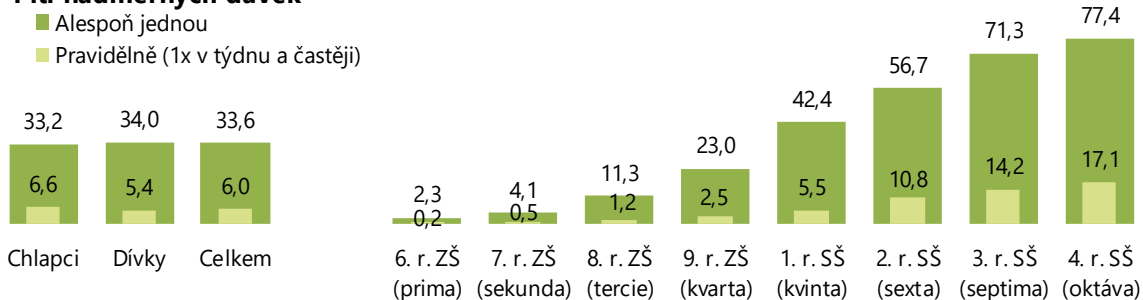
Konzumace alkoholu

Opilost

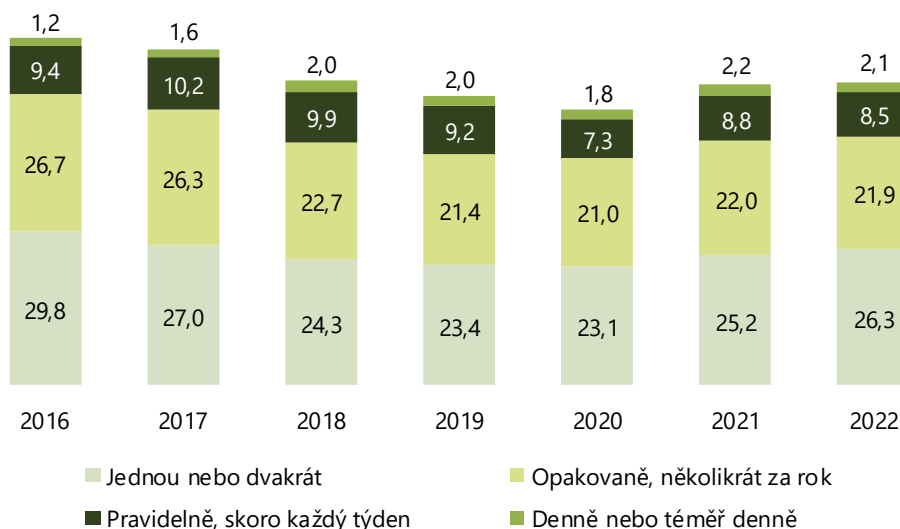
Pití nadměrných dávek

Pozn.: Alespoň jednou odpovídá nejméně jednomu užití dané látky v posledních 12 měsících, kategorie pravidelně zahrnuje užívání s frekvencí téměř každý týden až po (téměř) každý den.

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Libal (2023)

graf 2-7: Frekvence pití alkoholu v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v Praze v l. 2016–2022, v %

Zdroj: Mravčík a kol. (2021a), Centrum sociálních služeb Praha (2022), Petrenko a Líbal (2022), Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

2.3 Srovnání studií provedených v letech 2019–2022

Míra a vzorce užívání návykových látek mezi dětmi a mládeží v ČR se v rámci školních dotazníkových studií pravidelně sledují přibližně od r. 1994/1995 díky mezinárodním studiím *HBSC* a *ESPAD*. Dále jsou využívány výsledky pravidelných i jednorázových školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím.

Srovnání napříč studiemi je velmi složité, neboť studie nepokrývají užívání alkoholu jednotně – často sledují konzumaci alkoholu v jiném rozsahu (např. různé časové horizonty) a za použití rozdílně formulovaných otázek. Studie se také často vzájemně liší v použité metodologii – nejčastěji jde o rozdílnost výzkumného souboru z hlediska věku, metodiky sběru dat apod., což je nutno vzít v úvahu jak při porovnávání výsledků, tak při sledování trendů v čase.

Alkohol v posledních 12 měsících konzumovalo 36 % žáků ZŠ ve věku 11–15 let a 83 % studentů SŠ ve věku 15–19 let. Pití nadměrných dávek při jedné příležitosti uvedlo 9 % žáků ZŠ ve věku 11–15 let a 61 % studentů SŠ ve věku 15–19 let. Zkušenost s opilostí alespoň jednou v posledním roce uvedlo 10 % žáků ZŠ a 64 % studentů SŠ.

Napříč jednotlivými studiemi je patrný trend nárůstu zkušeností s konzumací alkoholu s rostoucím věkem, který je pozorován i v jiných výzkumech – tabulka 2-2. Prevalence aktuálního užívání alkoholu je mezi studenty SŠ ve věku 15–19 let více než 2krát vyšší a v případě rizikových forem konzumace téměř 8krát vyšší než mezi žáky ZŠ.

tabulka 2-2: Prevalence užívání alkoholu mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v l. 2019–2022 – srovnání studií, v %

Prevalence užívání alkoholu	HBSC 2022			RCHPS 2022	ESPAD 2019	UPOL 2021	RCHPS 2022
	11 let	13 let	15 let	11–15 let	16 let	15–19 let	15–19 let
Celoživotní prevalence							
Konzumace alkoholu	23,6	44,0	72,5	–	95,1	93,2	–
Opilost	6,0	14,0	38,9	–	46,8	–	–
Prevalence v posledních 12 měsících							
Konzumace alkoholu	–	–	–	36,2	87,1	83,5	83,4
Pití nadměrných dávek (5 a více sklenic)	–	–	–	8,5	–	–	61,2
Opilost	–	–	–	9,5	38,5	–	63,9
Prevalence v posledních 30 dnech							
Konzumace alkoholu	11,1	21,2	48,1	–	62,7	65,6	–
Opakované pití alkoholu (3krát a častěji)	3,3	7,6	20,2	–	30,9	–	–
Denně nebo téměř denně	–	–	–	0,4	1,8	–	3,9
Pití nadměrných dávek (5 a více sklenic)	–	–	–	–	38,5	46,8	–
Časté pití nadměrných dávek (3krát a častěji)	–	–	–	–	11,7	19,9	–
Opilost	1,8	4,6	17,9	–	15,3	–	–

Zdroj: Chomynová a kol. (2020), Chomynová a kol. (2022a), Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023), Badura (2023)

2.4 Užívání alkoholu ve specifických skupinách dětí a mládeže

Existují podskupiny dětí a dospívajících, které mají nadprůměrné zkušenosti s návykovými látkami – jsou to například děti socioekonomicky znevýhodněné (klienti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež), děti v institucionální péči resortu školství (diagnostické a výchovné ústavy) nebo děti s romským původem.

Klienti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM) častěji oproti běžné školní populaci stejného věku uváděli konzumaci alkoholu v posledních 30 dnech i zkušenost s opilostí (Zemanová a Dolejš, 2015). Děti a dospívající v institucionální péči (diagnostických ústavech) uváděli 1,5krát vyšší míru častého pití nadměrných dávek alkoholu v posledních 30 dnech i častější zkušenost s opilostí v raném věku (do 11–12 let) (Kovaříková, 2016). Studie u romských dětí ukázala 1,3krát vyšší výskyt rizikových forem konzumace alkoholu, zejména opilosti. Romské děti o něco častěji uváděly také lhaní o věku za účelem nákupu alkoholu a nákup alkoholu pro sourozence nebo kamarády (Vazsonyi a Ksinan Jiskrová, 2016). Podrobnější informace o jednotlivých výzkumech byly uvedeny ve *Zprávě o alkoholu v České republice 2021* (Mravčík a kol., 2021a).

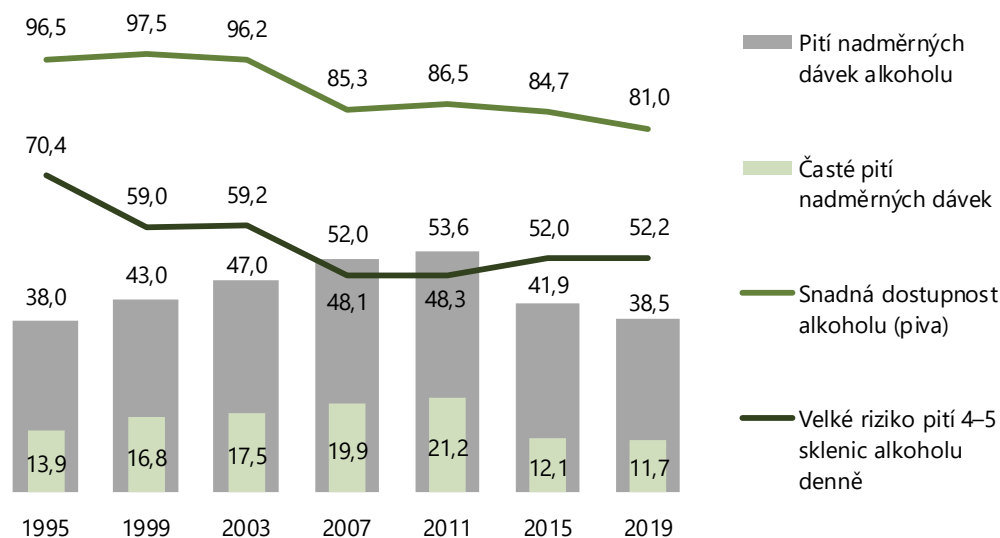
2.5 Postoje k alkoholu a vnímání rizik

Podle studie *ESPAD* nepovažují čeští 16letí příležitostnou a přiměřenou konzumaci alkoholu za příliš zdravotně rizikovou. Za rizikovou naopak považuje 80,4 % dospívajících konzumaci 5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti s frekvencí jednou týdně nebo častěji a 86,4 % dospívajících denní konzumaci 4–5 sklenic alkoholu. Pozitivním trendem v posledních letech je rostoucí vnímání rizikovosti nadměrné konzumace alkoholu.

Trendy v čase ukazují souvislost mezi konzumací nadměrných dávek alkoholu mezi 16letými a vnímáním rizik spojených s pravidelným pitím alkoholu – od r. 2011 klesá mezi dospívajícími

prevalence rizikových forem konzumace alkoholu a současně je patrný mírný nárůst subjektivně vnímaného rizika spojeného s denním pitím vyšších dávek alkoholu – graf 2-8.

graf 2-8: Trendy v pití nadměrných dávek alkoholu mezi 16letými, subjektivně vnímané dostupnosti alkoholu a vnímání rizika spojeného s denní konzumací 4–5 sklenic alkoholu v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %

Pozn.: Subjektivně vnímaná dostupnost zahrnuje odpovědi „celkem snadno“ a „velmi snadno“.

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Ve studii ESPAD 2019 byla mapována také očekávání dospívajících od konzumace alkoholu. Mezi studenty převládala pozitivní očekávání – nejvíce 16letých považovalo za pravděpodobné, že by se více bavili (66,6 %), byli by přátelštější a otevřenější (60,8 %), cítili by se uvolněně (59,2 %), šťastně (52,2 %) nebo by zapomněli na starosti (50,3 %). Negativní dopady pití alkoholu si připouštěla méně než třetina dotázaných – podle 36,1 % je pravděpodobné, že by jim po konzumaci alkoholu bylo špatně, 30,6 % připustilo, že by mohli mít kocovinu, 17,8 % se domnívalo, že by jim pití alkoholu mohlo uškodit zdravotně, 10,4 % se obávalo problémů s policií.

Y3

Kapitola 3: Míra a vzorce užívání psychoaktivních léků

Situace v užívání návykových látek mezi dětmi a mládeží je standardně sledována prostřednictvím školních dotazníkových studií na reprezentativních vzorcích dětí a mládeže.

Téma užívání léků je do studií zařazováno spíše okrajově, neexistuje jednotná definice, screeningové nástroje nebo způsoby sledování rizikových forem užívání léků. V různých studiích se sleduje např. užívání léků na základě doporučení lékaře a užívání léků bez lékařského předpisu, užívání léků se sedativním a hypnotickým účinkem, užívání léků na bolest a užívání léků za účelem dostat se do nálady. Srovnání napříč jednotlivými studiemi je tedy velmi komplikované a vzhledem k tomu, že často dochází k úpravě otázek, bývá komplikované také hodnocení trendů. Výsledky jsou do značné míry ovlivněny také subjektivní percepcí kategorie psychoaktivních léků ze strany dotazovaných dětí, které často nerozlišují léky získávané výhradně na předpis a užívané výhradně na základě indikace lékaře od volně prodejných léků, např. na bolest nebo vysokou teplotu.

Hlavním zdrojem informací je *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)* prováděná v pravidelných 4letých intervalech, ale k dispozici jsou také výsledky některých dalších jednorázových školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím. Mezinárodní studie *HBSC (The Health Behaviour in School-aged Children)* zaměřená na zdraví a životní styl žáků základních škol ve věku 11, 13 a 15 let a rizikové chování, nezahrnuje však užívání psychoaktivních léků.

3.1 Mezinárodní studie

3.1.1 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

V rámci studie *ESPAD 2019* bylo prostřednictvím několika otázek sledováno také užívání psychoaktivních léků. Sledovány byly následující kategorie:

- > užívání léků na uklidnění nebo na spaní na doporučení lékaře (jako příklady byly uvedeny Diazepam, Neurolept, Lexaurin, Xanax a Stilnox),
- > užívání léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu za účelem dostat se do nálady,
- > užívání léků proti bolesti za účelem dostat se do nálady,
- > užívání léků v kombinaci s alkoholem za účelem dostat se do nálady. V tomto případě nebylo specifikováno, o jaké léky jde, zda o léky na uklidnění, nebo na spaní, léky na bolest, nebo jakékoliv léky, ať již užívané na doporučení lékaře, nebo získané bez předpisu.

Jako zneužívání psychoaktivních léků lze označit užívání léků získaných bez lékařského předpisu nebo za účelem dostat se do nálady (Chomynová a kol., 2020).

Užívání léků na uklidnění nebo na spaní na doporučení lékaře alespoň jednou v životě uvedlo celkem 10,0 % 16letých (9,0 % chlapců a 11,1 % dívek), v tom 3,4 % užívala léky na doporučení lékaře déle než 3 týdny, a to i přesto, že některé z uvedených příkladů hypnotik spadají do kategorie benzodiazepinů, jejichž užívání po dobu delší než 2–4 týdny se nedoporučuje kvůli riziku vzniku závislosti. Dlouhodobé užívání psychoaktivních léků na základě doporučení lékaře bylo častější u dívek (3,9 %) než u chlapců (2,9 %) – tabulka 3-1.

tabulka 3-1: Prevalence užívání psychoaktivních léků v populaci 16letých – studie ESPAD 2019, v %

Prevalence užívání psychoaktivních léků	Pohlaví		
	Chlapci (n=1 424)	Dívky (n=1 354)	Celkem (N=2 778)
Léky na uklidnění nebo na spaní užívané na lékařský předpis			
V životě	9,0	11,1	10,0
Méně než 3 týdny	6,1	7,2	6,6
Déle než 3 týdny	2,9	3,9	3,4
Psychoaktivní léky užívané za účelem dostat se tzv. do nálady			
Léky na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu			
V životě	5,2	7,9	6,6
V posledních 12 měsících	2,5	4,5	3,5
V posledních 30 dnech	1,0	2,2	1,6
Léky proti bolesti			
V životě	7,0	12,5	9,7
V posledních 12 měsících	3,3	6,2	4,7
V posledních 30 dnech	1,4	3,6	2,4
Alkohol spolu s léky			
V životě	4,2	7,4	5,8
V posledních 12 měsících	2,8	5,1	3,9
V posledních 30 dnech	1,2	2,2	1,7

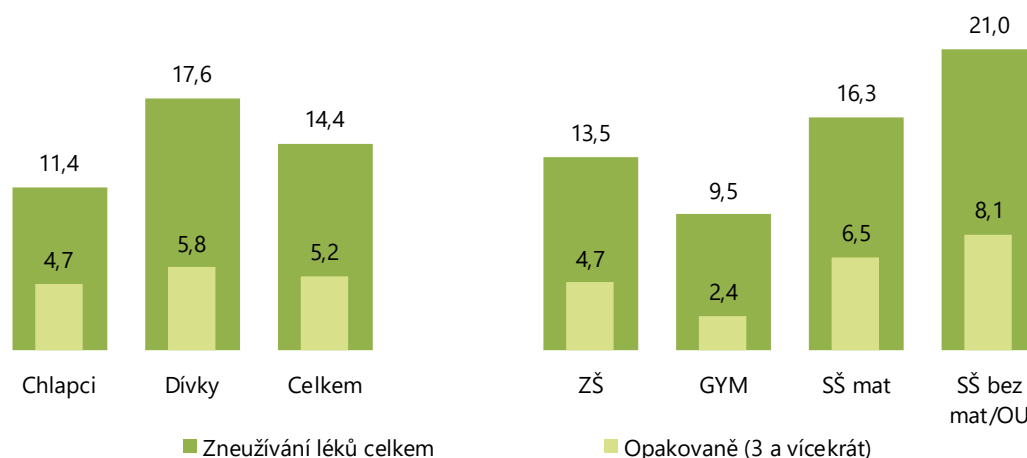
Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Léky se sedativním účinkem bez doporučení lékaře užilo někdy v životě 6,6 % dotázaných (5,2 % chlapců a 7,9 % dívek), 2,5 % je užilo opakovaně, tj. 3krát nebo častěji v životě. Léky proti bolesti za účelem dostat se tzv. do nálady užilo někdy v životě 9,7 % dotázaných (7,0 % chlapců a 12,5 % dívek), v tom 3,3 % je takto užilo opakovaně. Psychoaktivní léky v kombinaci s alkoholem (za účelem dostat se tzv. do nálady) někdy v životě užilo 5,8 % (4,2 % chlapců a 7,4 % dívek), v tom 1,3 % užilo léky v kombinaci s alkoholem 3krát a vícekrát.

V posledních 12 měsících užilo léky na uklidnění nebo spaní bez doporučení lékaře 3,5 % dotázaných, léky proti bolesti za účelem dostat se do nálady celkem 4,7 % a alkohol spolu s léky celkem 3,9 %. V horizontu posledních 30 dní užilo psychoaktivní léky za účelem dostat se do nálady 1,6–2,4 % 16letých – tabulka 3-1.

Zkušenost se zneužitím léků alespoň jednou v životě, tj. užití léků bez předpisu a/nebo za účelem dostat se do nálady, uvedlo celkem 14,4 % studentů, v tom 5,2 % uvedlo zneužívání léků opakovaně (tj. 3krát nebo vícekrát) – graf 3-1.

graf 3-1: Celoživotní prevalence zneužívání psychoaktivních léků – studie ESPAD 2019, v %

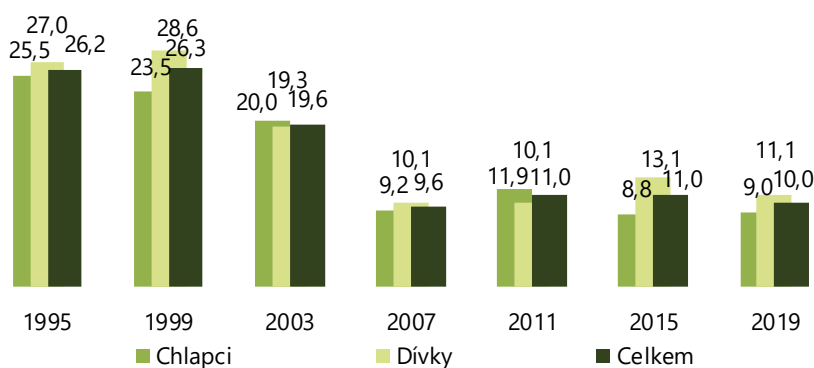
Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Srovnání v čase je významně ovlivněno změnami ve formulaci otázky a v uvedeném výčtu příkladů jednotlivých léků – podrobněji viz *Zprávu o problematickém užívání psychoaktivních léků v České republice 2021* (Mravčík a kol., 2021c).

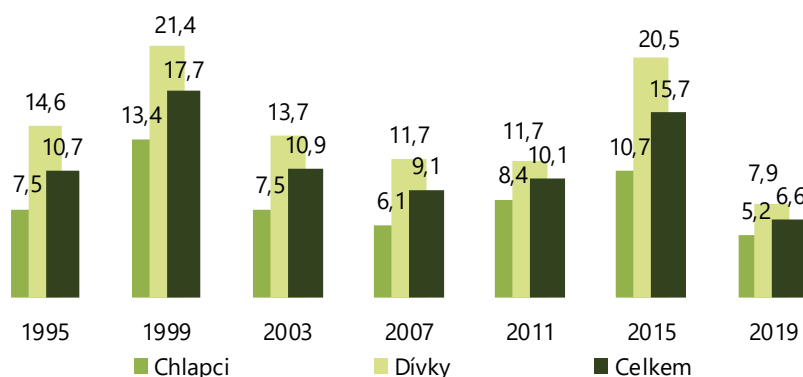
Míra užívání léků na uklidnění nebo na spaní na doporučení lékaře mezi 16letými studenty je od r. 2007 na stabilní úrovni. Naopak prevalence užití léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu dlouhodobě mírně klesá, stejně jako prevalence užívání léků v kombinaci s alkoholem – graf 3-2.

graf 3-2: Trendy v celoživotní prevalenci užití léků na uklidnění nebo na spaní na doporučení lékaře, jejich užití bez lékařského předpisu a užití alkoholu spolu s léky v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %

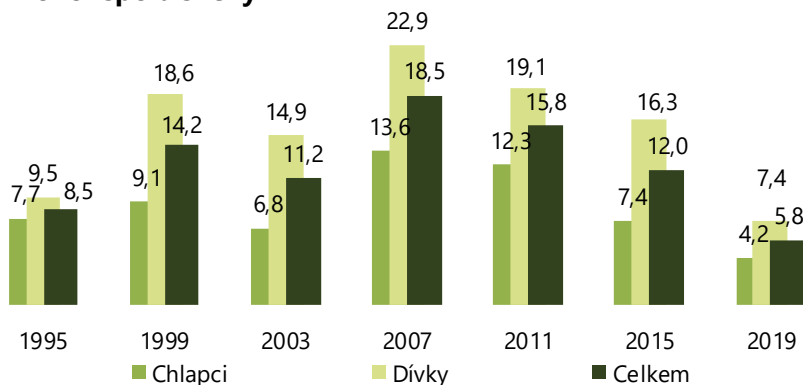
Sedativa na doporučení lékaře

Sedativa bez lékařského předpisu

Alkohol spolu s léky

Pozn.: V průběhu let došlo ke změnám ve formulaci otázky a v uvedeném výčtu příkladů léků na uklidnění a spaní, podrobnosti jsou uvedeny v textu.

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Zkušenosti s užíváním psychoaktivních léků byly zjišťovány také mezi 18letými studenty, a to prostřednictvím prospektivního sledování studentů dotázaných v rámci validizační studie *ESPAD* v r. 2018. Výsledky studie ukázaly, že míra užívání sedativ na doporučení lékaře i bez lékařského předpisu, stejně jako míra užívání léků na bolest se mezi 16. a 18. rokem života téměř nezměnila (16,0 % mezi 16letými a 17,4 % mezi 18letými, resp. 57,5 % a 60,5 %). V případě užívání alkoholu v kombinaci s léky je u studentů mezi 16. a 18. rokem patrný výrazný nárůst míry užívání (z 12,0 % mezi 16letými na 23,0 % mezi 18letými), což do značné míry souvisí zejména s nárůstem míry konzumace alkoholu, ke kterému dochází mezi 16. a 18. rokem.

3.2 Další školní studie

3.2.1 Studie UPOL 2021 mezi českými adolescenty

Podle studie *UPOL 2021* léky na uklidnění nebo spaní bez doporučení lékaře alespoň jednou v životě užilo 17,4 % studentů SŠ, 9,0 % v posledních 12 měsících a 4,3 % v posledních 30 dnech, přičemž zkušenosti s užitím sedativ či hypnotik uváděly výrazně častěji dívky, s výjimkou užívání v poslední 30 dnech – tabulka 3-2. Na rozdíl od studie *ESPAD* nebyly v rámci studie *UPOL 2021* uvedeny konkrétní příklady léků.

tabulka 3-2: Prevalence užívání léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu mezi studenty SŠ – studie *UPOL 21*, v %

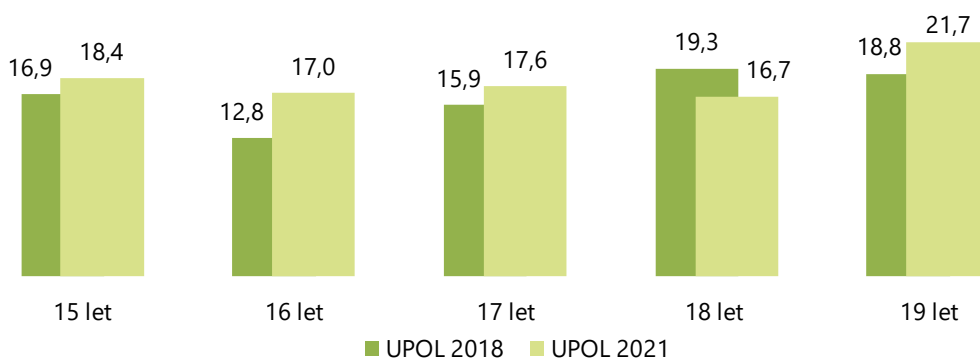
Prevalence užívání léků na uklidnění nebo na spaní	Chlapci (n=829)	Dívky (n=1 085)	Celkem* (n=1 914)
Celoživotní	12,0	21,5	17,4
V posledních 12 měsících	6,5	10,9	9,0
V posledních 30 dnech	3,7	4,7	4,3

Pozn. * 6 respondentů nevedlo údaj o pohlaví

Zdroj: Chomynová a kol. (2022a)

Ve srovnání s výsledky studie z r. 2018, která byla primárně zaměřena na hraní digitálních her mezi českými adolescenty, došlo mezi studenty SŠ (ve věku 15–19 let) k mírnému nárůstu zkušeností s psychoaktivními léky ve všech věkových kategoriích s výjimkou 18letých studentů. Nejvýraznější zvýšení prevalence užívání sedativ lze sledovat ve skupině 16letých – graf 3-3.

graf 3-3: Celoživotní prevalence užívání léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu mezi studenty SŠ podle věku – studie *UPOL 2018* a *2021*, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2019), Chomynová a kol. (2022a)

3.2.2 Průzkum mezi žáky 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze

V rámci studie je dlouhodobě sledováno mimo jiné užití léků na uklidnění nebo spaní (např. NeuroL, Xanax, Lexaurin) a užití léků se stimulačním účinkem (např. Ritalin) získaných bez lékařského předpisu, a také užití alkoholu spolu s léky (Centrum sociálních služeb Praha, 2023).

V r. 2022 užilo léky na uklidnění nebo spaní v posledních 12 měsících celkem 3,2 % dospívajících, opakovaně (vícekrát za rok) 1,0 %. Zkušenosti s užitím léků se stimulačním účinkem bez lékařského předpisu uvádělo přibližně o polovinu méně žáků a studentů (1,6 %, resp. 0,5 %). Dospívající nejčastěji uváděli užití léků v kombinaci s alkoholem,⁸ alespoň jednou je užila 4,4 % a vícekrát v roce 1,6 % – graf 3-4.

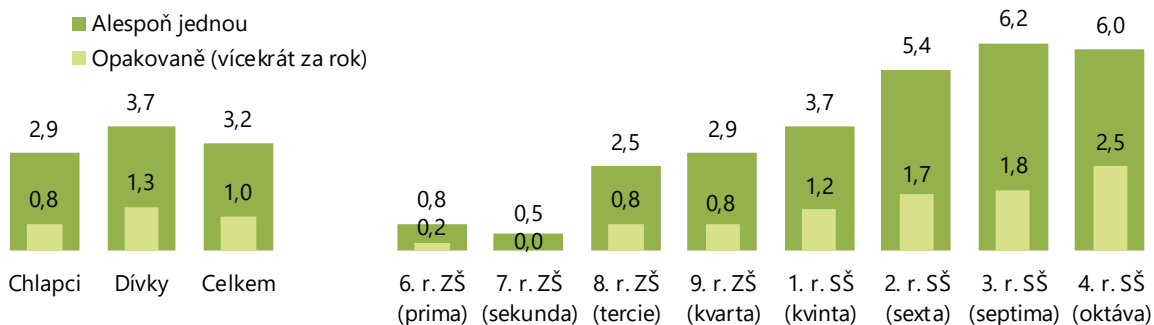
Míra užívání léků v kombinaci s alkoholem v posledních 12 měsících i léků na uklidnění nebo spaní získaných bez lékařského předpisu byla vyšší mezi dívkami – 5,4 % dívek a 3,4 % chlapců, resp. 3,7 % dívek a 2,9 % chlapců. V případě užívání léků se stimulačním účinkem byl podíl dívek i chlapců téměř shodný. Zkušenosti s užíváním psychoaktivních léků rostou s věkem a po přechodu ze základní na střední školu – graf 3-4.

Výsledky zjištěné mezi pražskými žáky a studenty odpovídají zjištěním studie *ESPAD 2019*. Trendy sledované mezi pražskými školáky v posledních 7 letech naznačují relativně stabilní míru užívání psychoaktivních léků ve školní populaci (ve věku 11–21 let). Po určitém poklesu zaznamenaném v l. 2020 a 2021, ke kterému pravděpodobně došlo v souvislosti s pandemií COVID-19, se prevalence užívání léků na uklidnění či spaní vrátila na hodnoty z r. 2018 a u léků se stimulačním účinkem na hodnoty z r. 2019. V případě užívání léků v kombinaci s alkoholem lze v r. 2022 sledovat výrazně vyšší prevalenci než v předchozích letech.

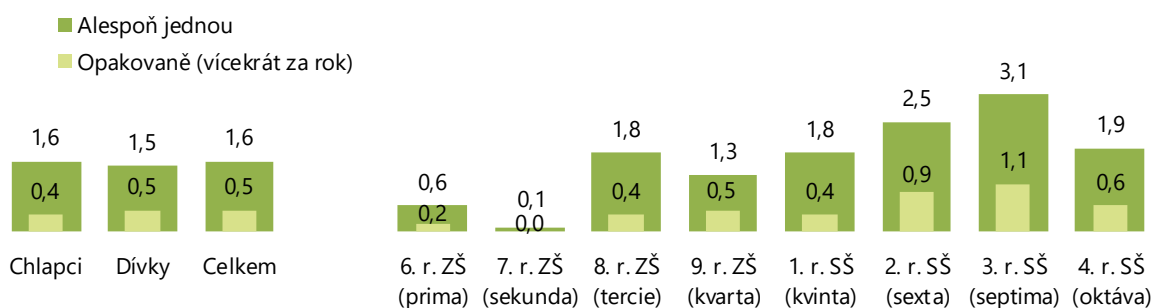
⁸ Není rozlišeno, zda jde o léky užívané na doporučení lékaře, léky získané bez lékařského předpisu, nebo jde o jakékoliv léky, včetně volně dostupných (např. léky na bolest).

graf 3-4: Prevalence užití léků na uklidnění nebo spaní bez doporučení lékaře, léků se stimulačním účinkem bez doporučení lékaře a užití alkoholu spolu s léky v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022 podle pohlaví a ročníku studia, v %

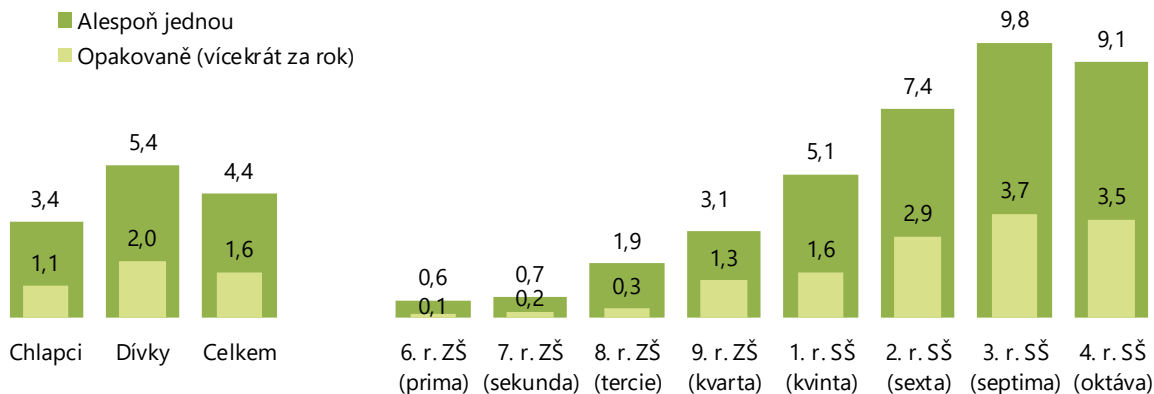
Léky na uklidnění nebo spaní bez předpisu

Léky se stimulačním účinkem bez předpisu

Alkohol spolu s léky

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

Kapitola 4: Míra a vzorce užívání nelegálních drog

Situace v oblasti užívání návykových látek mezi dětmi a mládeží jsou standardně sledovány prostřednictvím školní dotazníkové studie na reprezentativních vzorcích. Hlavním zdrojem informací jsou dvě mezinárodní studie *HBSC (Health Behaviour in School-aged Children)* a *ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)* prováděné v pravidelných 4letých intervalech, ale k dispozici jsou také výsledky jednorázových školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím.

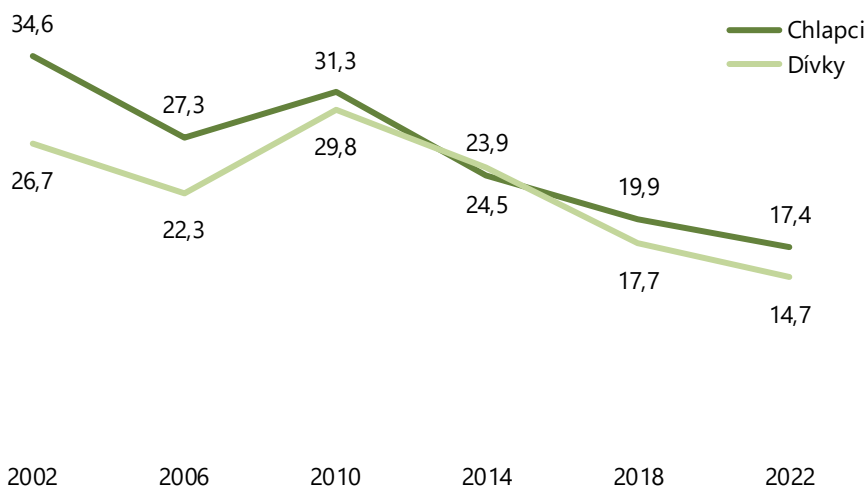
4.1 Mezinárodní studie

4.1.1 Studie HBSC

Studie se dlouhodobě zaměřuje na stravování, pohybové aktivity, duševní zdraví, zdravotní gramotnost a trávení času online na sociálních sítích a hraním her (Univerzita Palackého v Olomouci, 2020). Studie ve všech věkových skupinách sleduje kouření cigaret a užívání jiných tabákových nebo nikotinových produktů, konzumaci alkoholu. Ve věkové skupině 15 let sleduje také zkušenosti s užitím konopných látek a kratomu.

K dispozici jsou pouze aktuální výsledky za ČR, data z mezinárodního srovnání nejsou zatím dostupná. Podle *HBSC 2022* užilo konopné látky někdy v životě celkem 16,1 % dospívajících (17,4 % chlapců a 14,7 % dívek) ve věku 15 let, což představuje mírný pokles oproti r. 2018, kdy zkušenost s konopím uvedlo 18,8 % dospívajících. Zkušenost s užitím konopných látek se dlouhodobě snižuje již od r. 2010, a to jak u chlapců, tak u dívek, a nyní dosahuje polovičních hodnot ve srovnání s r. 2010 – graf 4-1.

graf 4-1: Celoživotní prevalence užití konopných látek mezi 15letými žáky ZŠ – studie HBSC 2002-2022, v %

Zdroj: Univerzita Palackého v Olomouci (2019), Baďura (2023), zdravagenerace.cz

V posledních 30 dnech užilo konopné látky celkem 7,7 % dospívajících (8,5 % chlapců a 6,8 % dívek), v tom opakovaně, tj. 3krát a častěji, užilo konopí 3,9 % (4,3 % chlapců a 3,4 % dívek). Téměř stejné hodnoty byly zjištěny i v předchozí vlně studie (v posledních 30 dnech užilo konopné látky 7,4 % chlapců a 7,1 % dívek, opakovaně 3,8 %, resp. 2,9 % dotázaných).

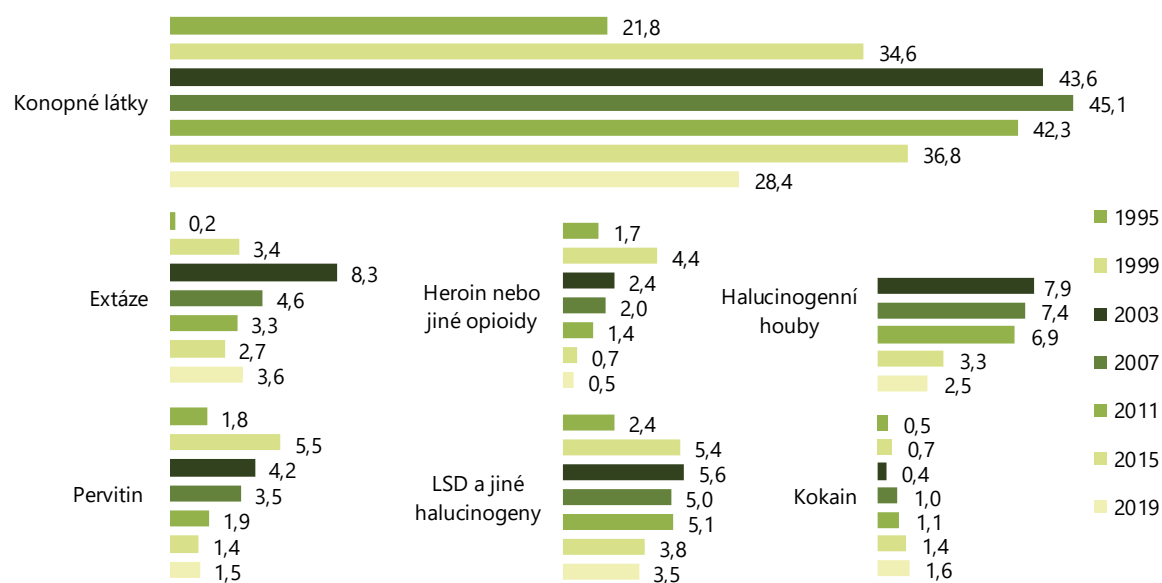
V r. 2022 byly nově sledovány mezi 15letými také zkušenosti s užitím kratomu.⁹ Ten někdy v životě užilo celkem 8,5 % dospívajících, v posledních 30 dnech 2,2 %, v tom alespoň jednou týdně a častěji 0,7 %. Chlapci uváděli zkušenosti s kratomem výrazně častěji (přibližně 2krát) než dívky – 10,2 % vs. 6,2 % někdy v životě, 2,9 % vs. 1,5 % v posledních 30 dnech, resp. 1,0 % vs. 0,4 % s frekvencí 1krát týdně a častěji.

4.1.2 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

Dlouhodobé trendy ukazují pokles míry zkušeností s nelegálními drogami mezi dospívajícími – od r. 2007 klesá zkušenost s užitím konopných látek, v případě extáze je pokles patrný od r. 2003, u dalších drog již od r. 1999. Dlouhodobě mírně rostou uváděné zkušenosti studentů s kokainem (z 0,5 % v r. 1995 na 1,6 % v r. 2019), v posledním sledovaném období došlo také k nárůstu uváděné celoživotní prevalence zkušeností s extází (z 2,7 % v r. 2015 na 3,6 % v r. 2019) – graf 4-2.

I přes dlouhodobý pokles míry zkušeností s nelegálními drogami mezi studenty zůstává ČR na prvním místě v uváděných zkušenostech s užitím konopných látek v životě (na druhém místě je Itálie), v prevalenci aktuálního užívání konopných látek je ČR na 6. místě. Čeští studenti uvádějí nadprůměrné zkušenosti také s užitím extáze, pervitinu, halucinogenů a nových psychoaktivních látek. V míře zkušeností s heroinem, kokainem a těkavými látkami je ČR pod evropským průměrem (ESPAD Group, 2020).

graf 4-2: Vývoj celoživotních zkušeností s nelegálními drogami mezi 16letými studenty v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

4.2 Další školní studie

4.2.1 Studie UPOL 2021 mezi českými adolescenty

Podle studie *UPOL 2021* užilo konopné látky alespoň jednou v životě 38,0 %, v posledních 12 měsících 26,3 % dospívajících a v posledních 30 dnech 11,7 %. Prevalence užití jiných nelegálních drog mezi dospívajícími byla na výrazně nižší úrovni – celoživotní prevalence nepřesáhla hranici 4,0 % a užití

⁹ Kratom je psychoaktivní látka pocházející z listů stromu *Mitragyna speciosa*. V ČR je kratom nejrozšířenější ve formě zeleného prášku ze sušených listů, případně ve formě tekutého extraktu či v tabletách. V malých dávkách má stimulační účinek (nárůst energie, pozornosti atd.), ve vyšších dávkách působí sedativně.

v posledních 12 měsících 2,0 %. Po konopí byla nejčastěji užitou nelegální drogou extáze (3,6 %, resp. 1,7 %), následovaná halucinogenními houbami (2,9 %, resp. 1,7 %) a LSD (2,3 %, resp. 1,6 %). V posledních 30 dnech se užití jednotlivých nekonopných látek pohybovalo vždy pod 1 %. Rozdíly v míře užívání konopných látek i nekonopných drog mezi chlapci a dívkami byly minimální, dívky uváděly mírně častěji užití extáze, pervitinu a kokainu, chlapci naopak LSD, halucinogenních hub a těkavých látek – tabulka 4-1.

tabulka 4-1: Prevalence zkušeností s užíváním nelegálních drog mezi studenty SŠ – studie UPOL 2021, v %

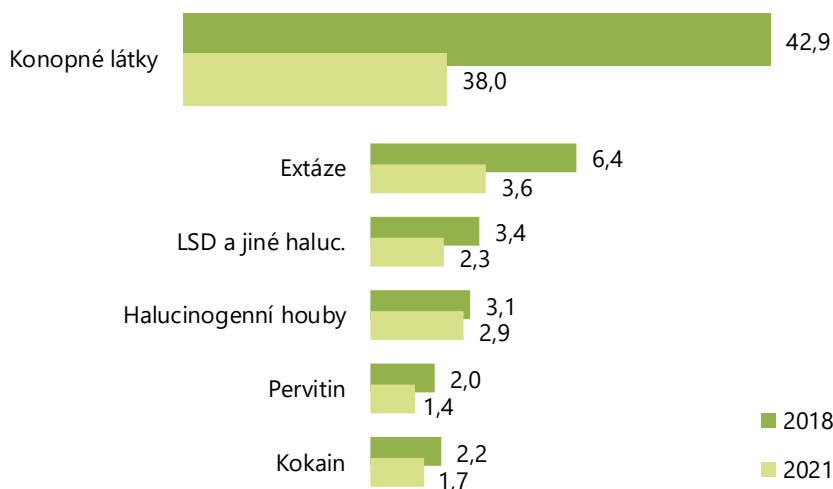
Typ drogy	Chlapci (n=829)	Dívky (n=1 085)	Celkem* (n=1 914)
Celoživotní prevalence užití			
Konopné látky	38,7	37,5	38,0
Extáze (MDMA)	3,3	3,8	3,6
LSD	2,4	2,2	2,3
Pervitin	1,3	1,5	1,4
Kokain	1,3	2,0	1,7
Halucinogenní houby	3,3	2,7	2,9
Těkavé látky	3,1	2,1	2,5
Prevalence užití v posledních 12 měsících			
Konopné látky	26,2	26,4	26,3
Extáze (MDMA)	1,5	1,8	1,7
LSD	1,7	1,5	1,6
Pervitin	0,6	1,0	0,8
Kokain	0,8	1,2	1,0
Halucinogenní houby	2,0	1,5	1,7
Těkavé látky	1,7	1,5	1,6
Prevalence užití v posledních 30 dnech			
Konopné látky	11,6	11,9	11,7
Extáze (MDMA)	0,6	0,9	0,8
LSD	0,4	0,6	0,5
Pervitin	0,4	0,4	0,4
Kokain	0,3	0,8	0,5
Halucinogenní houby	0,5	0,4	0,4
Těkavé látky	1,2	0,9	1,0

Pozn. * 6 respondentů neuvedlo pohlaví

Zdroj: Chomynová a kol. (2022a)

Ve srovnání s výsledky studie z r. 2018, primárně zaměřené na hraní digitálních her mezi českými adolescenty, poklesl podíl studentů SŠ (ve věku 15–19 let), kteří měli zkušenosti s užitím nelegálních drog – graf 4-3. Výsledky studie tak potvrzují dlouhodobý klesající trend v užívání návykových látek mezi dospívajícími zjištěný i v jiných studiích (např. ESPAD nebo HBSC).

graf 4-3: Celoživotní prevalence užití nelegálních drog mezi studenty SŠ – studie UPOL 2018 a studie UPOL 2021, v %

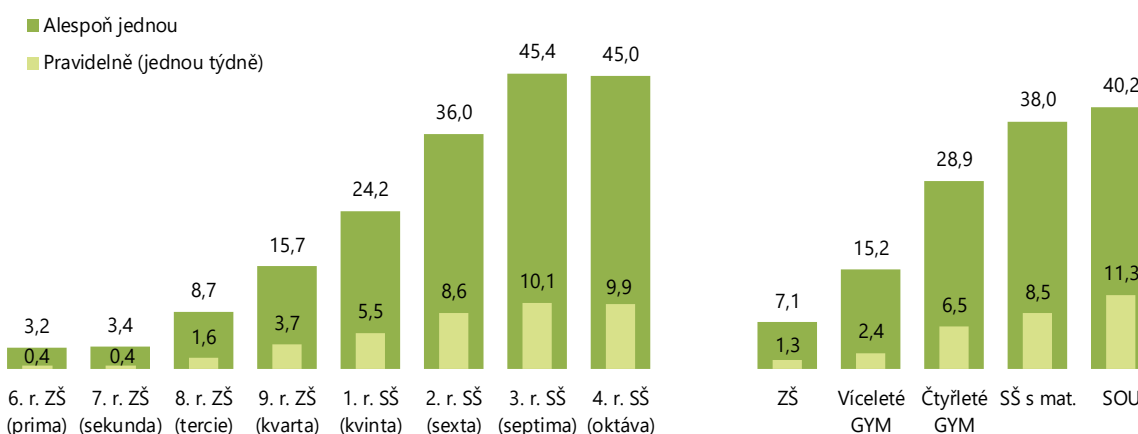

Zdroj: Chomynová a kol. (2019), Chomynová a kol. (2022a)

4.2.2 Průzkum mezi žáky 2. stupně ZŠ a studenty SŠ v Praze

Z výsledků studie z r. 2022 vyplývá, že konopné látky v posledních 12 měsících užilo 21,2 % dospívajících (20,3 % chlapců a 22,1 % dívek), opakovaně 10,8 % a denně nebo téměř denně 2,3 %. Míra zkušeností s konopnými látkami i jejich pravidelné užívání narůstá s věkem a po přechodu ze základní na střední školu. Výrazné rozdíly v prevalenci užívání byly zjištěny mezi žáky a studenty podle typu škol – nejvyšší podíl dospívajících s jednorázovou zkušeností i pravidelných uživatelů konopných látek byl mezi studenty středních odborných učilišť – graf 4-4.

graf 4-4: Prevalence užívání konopných látek v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022 podle školy a ročníku studia, v %

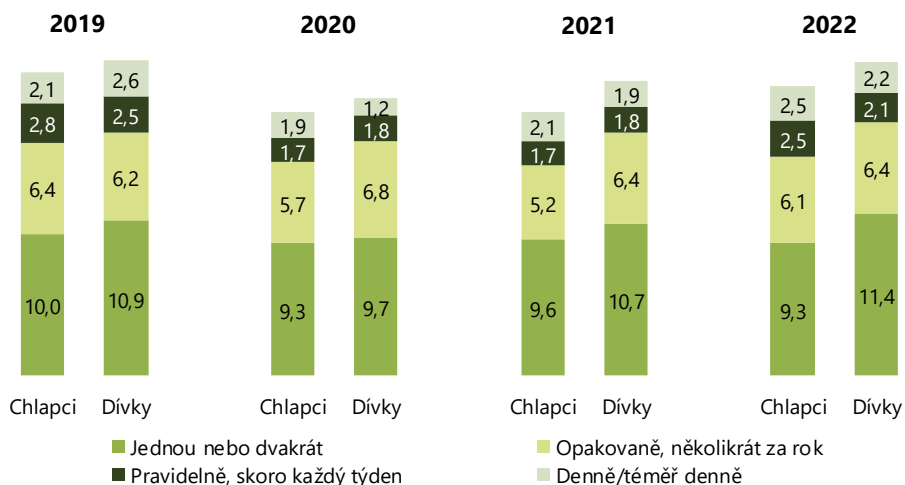

Pozn.: Alaspoň jednou odpovídá nejméně jednomu užití dané látky v posledních 12 měsících, kategorie pravidelně zahrnuje užívání s frekvencí téměř každý týden až po (téměř) každý den.

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

Výsledky studie z r. 2022 potvrzují dlouhodobý trend postupného vyrovnávání rozdílů v míře užívání konopných látek mezi chlapci a dívkami. V posledních 4 letech byla prevalence mezi dívkami ve srovnání s chlapci dokonce nepatrně vyšší. Meziročně došlo k mírnému nárůstu prevalence opakovaného, pravidelného a denního užívání u chlapců, u dívek především v jednorázových zkušenostech a v denním užívání – graf 4-5.

graf 4-5: Frekvence užívání konopných látek v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze podle pohlaví v l. 2019–2022, v %

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

Zkušenost s užitím jiných nelegálních drog v posledních 12 měsících uvedlo celkem 8,7 % dospívajících (3,3 % žáků ZŠ a 14,8 % studentů SŠ). Nejčastěji užívanou nekonopnou látkou byl kratom, který alespoň jednou v posledních 12 měsících užilo 4,4 % dospívajících, a v tom opakovaně 1,5 %. Užití halucinogenních hub uvedlo 2,1 % respondentů, obdobně jako užití extáze (2,0 %). Užití ostatních nelegálních drog se pohybovalo v rozmezí 0,5–1,7 %. Chlapci uváděli výrazně častěji zkušenosti s užitím kratomu, halucinogenních hub, LSD, opiátů a anabolických steroidů. Studenti SŠ uváděli 3–10krát vyšší užití většiny sledovaných nelegálních drog ve srovnání s žáky ZŠ (až 14krát vyšší v případě amfetaminů) – tabulka 4-2.

tabulka 4-2: Prevalence užívání vybraných nelegálních drog v posledních 12 měsících podle pohlaví a stupně školy v r. 2022, v %

Prevalence užívání	Pohlaví			Stupeň školy	
	Chlapci (n=6 131)	Dívky (n=7 155)	Celkem (N=13 286)	ZŠ (n=5 414)	SŠ (n=7 872)
Konopné látky	20,3	22,1	21,2	7,8	37,1
Kratom	5,3	3,5	4,4	1,0	8,2
Extáze	2,0	1,9	2,0	0,4	3,7
Halucinogenní houby	2,6	1,5	2,1	0,6	3,7
LSD	2,2	1,3	1,7	0,4	3,2
Pervitin	1,0	1,0	1,0	0,3	1,8
Amfetaminy	0,9	0,6	0,8	0,1	1,4
Kokain	1,8	1,4	1,5	0,3	3,0
Opiáty	1,1	0,5	0,8	0,4	1,4
Těkavé látky	1,1	1,1	1,1	0,6	1,6
Anabolické steroidy	0,7	0,2	0,5	0,3	0,7

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

Výzkum z r. 2022 potvrdil dlouhodobě stabilní míru užívání nelegálních drog. Oproti předchozím vlnám studie se celkově zvýšila míra užívání jiných drog než konopných látek. Ta může být ovlivněna především nárůstem uživatelů kratomu, jejichž podíl se meziročně více než zdvojnásobil. Mírné zvýšení prevalence je podle výsledků studie patrné i u ostatních drog – tabulka 4-3.

tabulka 4-3: Vývoj prevalence užívání vybraných nelegálních drog v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze – srovnání výzkumů l. 2016–2022, v %

Návyková látka	2016 (N=18 580)	2017 (N=8 644)	2018 (N=8 482)	2019 (N=9 278)	2020 (N=8 724)	2021 (N=9 793)	2022 (N=13 286)
Konopné látky	22,8	28,9	20,2	21,8	19,1	19,6	21,2
Jiné drogy mimo konopné látky*	6,5	6,8	5,0	7,2	6,0	6,7	8,7
Extáze	2,7	4,1	2,6	2,7	1,9	1,6	2,0
LSD	1,3	1,9	1,4	1,5	1,4	1,3	1,7
Halucinogenní houby**	1,8	1,9	1,2	1,6	1,4	1,6	2,1
Kokain	1,3	2,1	1,6	1,8	1,4	1,3	1,5
Pervitin, speed	1,2	1,6	1,5	1,1	0,9	0,6	1,0
Opiáty***	0,8	1,2	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8
Nové psychoaktivní látky	0,6	0,8	0,8	0,7	0,8	–	–
Kratom	–	–	–	–	–	2,0	4,4
Anabolické steroidy	0,3	0,3	0,4	0,4	0,2	0,3	0,5
Těkavé látky	1,2	1,8	1,5	1,1	0,9	1,0	1,1
Injekční užití	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	–	–

Pozn.: *Kategorie zahrnuje kromě uvedených nelegálních drog také léky na uklidnění a léky na povzbuzení bez doporučení lékaře a užívání léků v kombinaci s alkoholem. **Kategorie od r. 2019 zahrnuje kromě halucinogenních hub i halucinogenní rostliny. ***Kategorie zahrnuje opiáty užívané jinak než injekčně (např. kodein, metadon).

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023)

4.3 Srovnání studií provedených v letech 2019–2022

Vzorce a míra užívání návykových látek mezi dětmi a mládeží v ČR se v rámci školních dotazníkových studií pravidelně sledují přibližně od r. 1994/1995 díky mezinárodním studiím *HBSC* a *ESPAD*.

K dispozici jsou tedy trendy za období více než 25 let. Dále jsou využívány výsledky pravidelných i jednorázových školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím.

Srovnání napříč studiemi je velmi složité, neboť studie nepokrývají užívání nelegálních drog jednotně – často sledují užívání drog v jiném rozsahu (např. různé časové horizonty), za použití rozdílně formulovaných otázek a kategorií návykových látek. Studie se také často vzájemně liší v použité metodologii – nejčastěji jde o rozdílnost výzkumného souboru z hlediska věku, metodiky sběru dat apod., což je nutno vzít v úvahu jak při porovnávání výsledků, tak při sledování trendů v čase – blíže viz také *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2022* (Chomynová a kol., 2022c).

Na rozdíl od dospělé populace je míra zkušeností dospívajících s návykovými látkami v jednotlivých časových horizontech obdobná – často jde o nedávno nabyté zkušenosti s užitím návykových látek, proto jsou hodnoty celoživotní prevalence, prevalence v posledních 12 měsících a případně i v posledních 30 dnech velmi podobné, a to především u nejmladších věkových kategorií dospívajících (žáků ZŠ).

Nejčastěji užívanou nelegální drogou mezi dětmi a dospívajícími jsou dlouhodobě konopné látky. V posledních 12 měsících je užilo přibližně 7 % žáků ZŠ ve věku 11–15 let, 23 % 16letých a 26–37 % studentů SŠ ve věku 15–19 let.

Napříč jednotlivými studiemi je patrný trend nárůstu zkušeností s návykovými látkami s rostoucím věkem, který je pozorovaný i v jiných výzkumech – tabulka 4-4. Lze shrnout, že prevalence užívání konopných látek je mezi studenty SŠ ve věku 15–19 let přibližně 5krát vyšší a v případě opakovaného užívání dokonce téměř 10krát vyšší oproti žákům ZŠ.

tabulka 4-4: Zkušenosti s užitím konopných látek mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v l. 2019–2022 – vybrané studie, v %

Ukazatel	11–15let (RCHPS 2022)	15 let (HBSC 2022)	16 let (ESPAD 2019)	15–19 let (UPOL 2021)	15–19 let (RCHPS 2022)
Celoživotní prevalence	–	16,1	28,4	28,0	–
> opakované užití (3+)	–	8,5	17,8	–	–
V posledních 12 měsících	6,7	–	23,2	26,3	37,1
> opakované užití (3+)	2,6	–	12,9	–	20,0
V posledních 30 dnech	–	7,7	11,6	11,7	–
> opakované užití (3+)	–	3,9	4,8	–	–

Zdroj: Chomynová a kol. (2020), Chomynová a kol. (2022a), Centrum sociálních služeb Praha (2023), Petrenko a Líbal (2023), Baďura (2023)

15

Kapitola 5: Míra a vzorce hraní hazardních her

Prevalenci a vzorce hraní hazardních her, resp. hraní her o peníze, v populaci dospívajících mapuje ve čtyřletých intervalech *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)*, která obsahuje podrobný modul zaměřený na hazardní hraní. Do dotazníku byly v l. 2015 a 2019 zahrnuty také dvě screeningové škály umožňující odhady výskytu problémového hráčství ve školní populaci, škálu *Lie/bet* (Johnson a kol., 1997) a škálu *CSPG (Consumption Screen for Problem Gambling)* (Rockloff, 2012). Screeningová škála *CSPG* je založená na frekvenci hraní hazardních her (HH), času tráveném hraním a intenzitě hraní, škála *Lie/bet* je založená na negativních dopadech hraní HH – lhaní rodičům a přátelům o hraní her a potřebě hrát za více a více peněz. Podrobnější informace jsou uvedeny ve *Zprávě o hazardním hraní v České republice 2021* (Mravčík a kol., 2021d).

Ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci (UPOL) zařazuje NMS vybrané otázky modulu hraní ze studie *ESPAD* také do tematických reprezentativních národních studií zaměřených na rizikové chování dospívajících realizovaných Katedrou psychologie FF UPOL. Poslední vlna studie byla provedena ve školním roce 2021/2022 se zaměřením na chování dospívajících na internetu, hodnoty adolescentů a rizikové chování.

Výsledky týkající se hraní na automatech a kurzového sázení jsou dostupné také z každoroční školní dotazníkové studie na vybraných pražských základních a středních školách, zaměřené na věkovou skupinu 11–21 let.

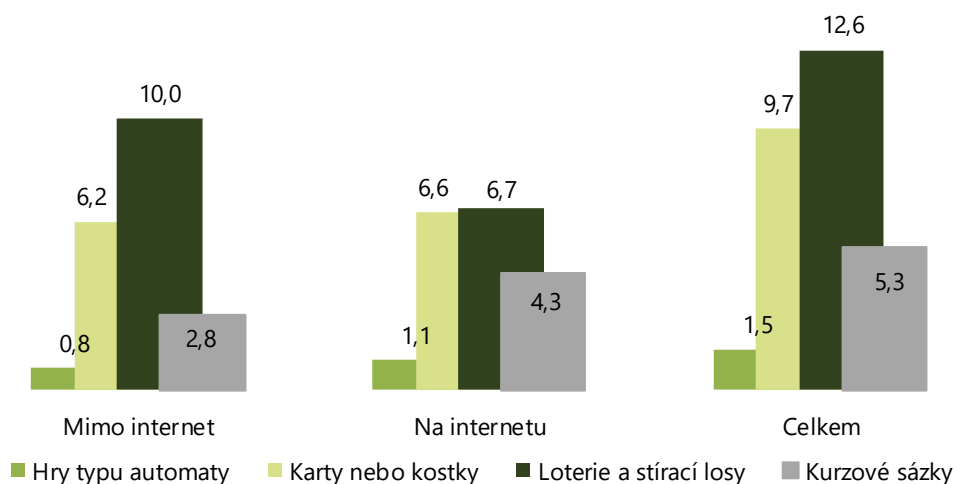
5.1 Mezinárodní studie

5.1.1 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

V odpovědi na úvodní otázku, která odráží to, co studenti sami vnímají jako hazardní hru, uvedlo v r. 2019 celkem 10,5 % dotázaných studentů (16,5 % chlapců a 4,4 % dívek), že hrálo v posledních 12 měsících. Studenti nejčastěji strávili hraním HH méně než půl hodiny denně, celkem 1,2 % studentů strávilo někdy v posledním roce hraním HH více než 2 hodiny při jedné příležitosti (tzv. v kuse).

Nejčastěji uváděnými HH v prostředí land-based byly loterie a stírací losy (10,0 %), následovalo hraní karetních her a kostek (6,2 %). V online prostředí byly loterie a karty nebo kostky uváděny stejně často (6,7 %, resp. 6,6 %) – graf 5-1. Většina studentů nepovažuje karty, kostky a loterie za hazardní hry. Při započítání všech typů HH hrálo v posledních 12 měsících celkem 20,8 % dospívajících (24,4 % chlapců a 17,0 % dívek), celkem 14,6 % hrálo HH mimo internet (land-based) a 13,0 % na internetu. Hraní všech typů HH, a to jak land-based, tak online, uváděli častěji chlapci, výjimkou byly loterie a stírací losy v land-based prostředí, ty uváděly častěji dívky.

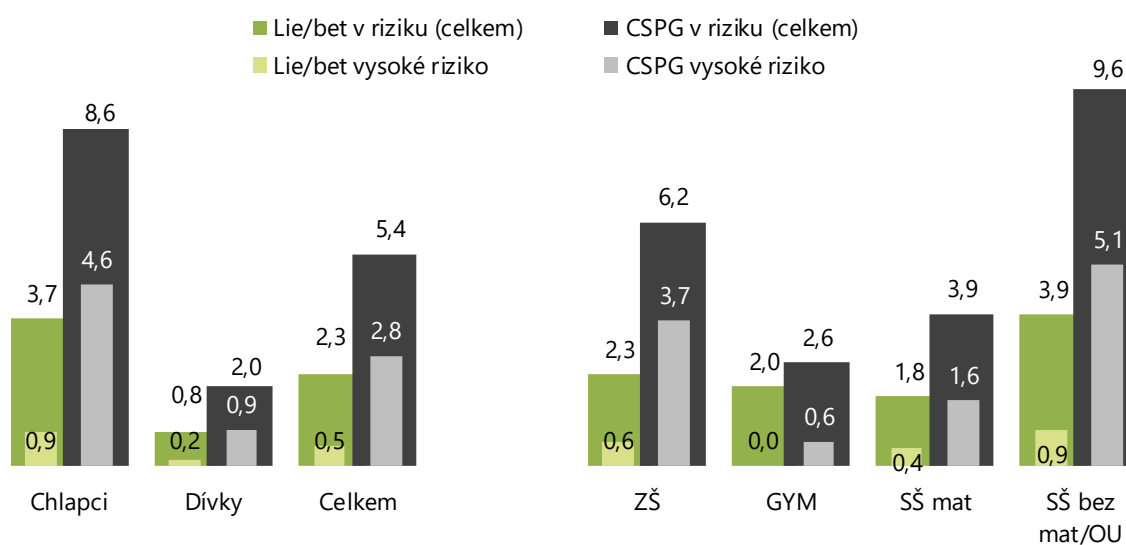
graf 5-1: Hraní hazardních her na internetu a mimo internet mezi 15–16letými studenty – studie ESPAD 2019, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

V riziku rozvoje problémového hraní se podle škály *Lie/bet* nacházela 2,3 % 16letých (3,7 % chlapců a 0,8 % dívek), z toho ve vysokém riziku 0,5 % studentů (0,9 % chlapců a 0,2 % dívek). Podle škály *CSPG* bylo podle ESPAD v riziku problémového hraní celkem 5,4 % studentů (8,6 % chlapců a 2,0 % dívek), v tom 2,8 % studentů spadalo do kategorie vysokého rizika – graf 5-2.

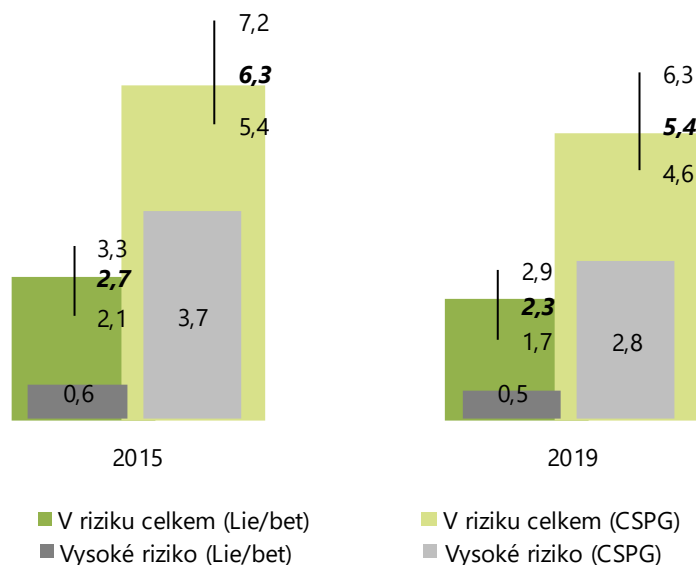
graf 5-2: Výskyt problémového hraní podle škály *Lie/bet* a *CSPG* mezi 15–16letými studenty – studie ESPAD 2019, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Ve srovnání s r. 2015 se ukazuje relativně stabilní výskyt problémového hráčství mezi 16letými, a to jak podle odhadu na základě škály *Lie/bet* (2,7 % v r. 2015 a 2,3 % v r. 2019), tak na základě škály *CSPG* (6,3 % v r. 2015 a 5,4 % v r. 2019) – graf 5-3.

graf 5-3: Srovnání výsledků škály Lie/bet a CSPG mezi 15–16letými studenty – studie ESPAD 2015 a 2019, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

5.2 Další školní studie

5.2.1 Studie UPOL 2021 mezi českými adolescenty

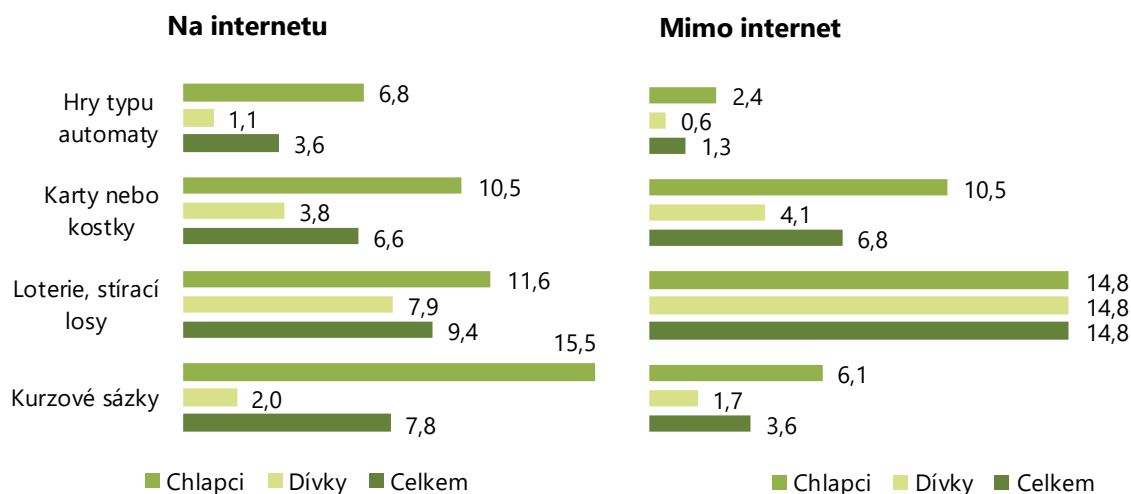
Podle studie *UPOL 2021* mělo zkušenost s hraním hazardních her v posledních 12 měsících, a to jak na internetu, tak mimo internet, celkem 30,0 % studentů SŠ (38,0 % chlapců a 23,9 % dívek), po vyloučení loterií 18,0 % dotázaných (29,9 % chlapců a 8,8 % dívek).

Celkem 14,8 % studentů uvádělo zkušenost s loteriemi v prostředí land-based a 6,8 % s karetními hrami a kostkami. Kurzového sázení se účastnilo 3,6 % a technické hry typu automaty hrálo pouze 1,3 % studentů. V online prostředí byly z HH nejčastěji uváděny loterie a stírací losy (9,4 %) a kurzové sázky (7,8 %), a to zejména mezi chlapci – graf 5-4.

Hraní všech typů HH uváděli nekolinásobně častěji chlapci, výjimkou byly pouze loterie a stírací losy, s nimiž měli chlapci a dívky zkušenosti ve stejné míře. Účast na jednotlivých HH je vyrovnaná napříč ročníky SŠ, výjimku tvořilo pouze kurzové sázení, a to jak mimo internet (1,9 % v 1. ročníku vs. 5,0 % v 4. ročníku), tak na internetu (3,7 % v 1. ročníku vs. 13,7 % v 4. ročníku SŠ).

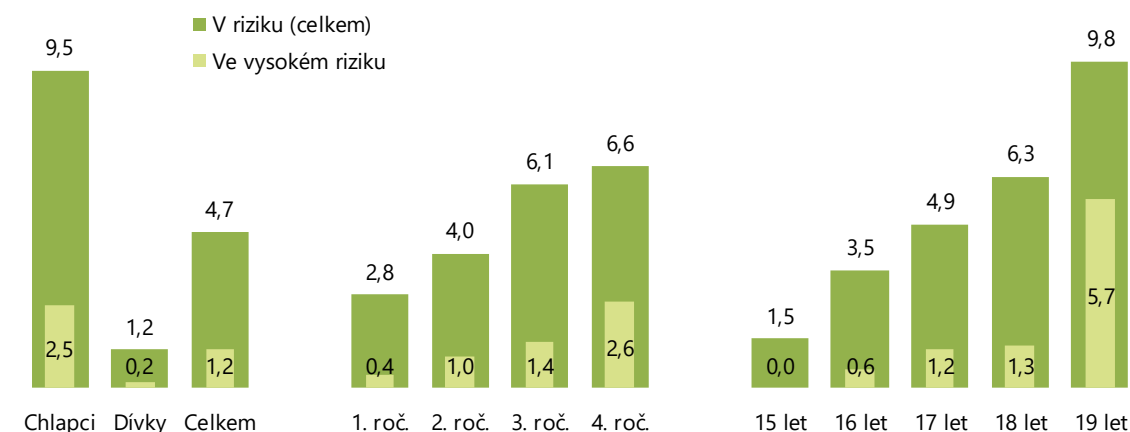
V riziku rozvoje problémového hraní se podle škály Lie/bet nacházelo 4,7 % 15–19letých (9,5 % chlapců a 1,2 % dívek), z toho ve vysokém riziku 1,2 % studentů (2,5 % chlapců a 0,2 % dívek). Riziko rozvoje problémového hraní roste s věkem a ročníkem studované školy – graf 5-5.

graf 5-4: Hraní hazardních her na internetu a mimo internet mezi 15–19letými studenty – studie UPOL 2021, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2022a)

graf 5-5: Výskyt problémového hraní podle škály Lie/bet mezi 15–19letými studenty – studie UPOL 2021, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2022a)

5.2.2 Průzkum mezi žáky základních a středních škol v Praze

Z oblasti hazardního hraní je dlouhodobě v rámci studie v jedné kategorii sledováno hraní na výherních automatech a kurzové sázení (včetně sázení na internetu). V r. 2022 hraní HH v posledních 12 měsících uvedlo celkem 15,1 % žáků a studentů, opakovaně, tj. několikrát za rok, hrálo 5,4 % (4,6 % v r. 2021 a 3,6 % v r. 2020). Pravidelně, tj. skoro každý týden, téměř denně nebo denně, hrálo 1,6 % dotázaných.

Mezi l. 2016–2020 byl zaznamenán mírný pokles prevalence HH mezi žáky a studenty pražských škol (z 14,3 % v r. 2016 na 10,0 % v r. 2020). Naopak v posledních dvou letech dochází opět k postupnému nárůstu míry HH u žáků a studentů, a to na hodnoty obdobné jako v r. 2016. Míra pravidelného hraní zůstává dlouhodobě přibližně na stejné úrovni (1,2–1,6 %) – graf 5-6.

graf 5-6: Trendy v prevalenci hraní hazardních her v posledních 12 měsících mezi žáky a studenty pražských ZŠ a SŠ v l. 2016–2022, v %

Zdroj: Centrum sociálních služeb Praha (2023); Petrenko a Líbal (2023)

> 6

Kapitola 6: Míra a vzorce užívání digitálních technologií

Nadužíváním internetu, hraním digitálních her (někdy označovaných jako počítačové hry nebo videohry), sledováním videí a užíváním sociálních sítí, včetně nadměrného trávení času těmito aktivitami, se v posledních letech zabývá celá řada průřezových studií ve školní populaci – ať již jde o jedno z témat, kterým se studie věnují v rámci mapování trendů v oblasti životního stylu dětí a mládeže, nebo o specificky a tematicky zaměřené studie, které podrobně sledují jednotlivé aspekty a souvislosti užívání digitálních technologií.

Jako jedna z prvních mapovala míru užívání internetu studie *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)*, která otázku na „surfování na internetu“ u školní mládeže zařadila do průzkumu již v r. 2003 – pravidelné surfování na internetu uvedlo v té době téměř 60 % 16letých, přičemž v dalších vlnách studie již pravidelné užívání internetu uváděla většina dospívajících (85 % v r. 2007, 95 % v r. 2011 a téměř 100 % v dalších vlnách studie) (Chomynová a kol., 2020). Přesun aktivit dospívajících do online prostoru a s ním související pokles množství času tráveného s vrstevníky v reálném světě je jedním z uváděných vysvětlení klesající míry užívání návykových látek mezi dospívajícími, zejména alkoholu a konopných látek (Raitasalo a kol., 2018; De Looze a kol., 2019; Chomynová a Kázmér, 2019; Ball a kol., 2020; Rossow a kol., 2020).

K odhadu počtu dětí a dospívajících v riziku digitálních závislostí jsou v různých studiích používány specifické screeningové škály. Použité škály se však navzájem liší a neposkytují tak srovnatelné odhady nadužívání digitálních technologií v jednotlivých skupinách dětí a mládeže.

Mezinárodní srovnání umožňují tři studie zaměřené na životní styl dospívajících – (1) studie *HBSC (The Health Behaviour in School-aged Children)* zaměřená na žáky ZŠ ve věku 11, 13 a 15 let, (2) studie *ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)* prováděná v pravidelných 4letých intervalech mezi 15–16letými žáky ZŠ a studenty SŠ a (3) studie *EU Kids Online* realizovaná mezi 9–17letými žáky/studenty na přelomu r. 2017/2018. Dále jsou v rámci ČR k dispozici výsledky dalších jednorázových, ale i opakovaných školních studií s celonárodním nebo regionálním pokrytím.

6.1 Mezinárodní studie

6.1.1 HBSC

Podle výsledků studie *HBSC 2022* (Univerzita Palackého v Olomouci, 2023b) je mezi dětmi a dospívajícími ve věku 11–15 let celkem 6 % těch (9 % chlapců a 3 % dívek), kteří uvádějí, že u obrazovky mobilu, tabletu nebo počítače tráví i 7 a více hodin denně.

Digitální hry (tj. hry na počítači, tabletu, konzoli atd.) hrálo každý den 48 % 11–15letých chlapců a 16 % dívek. Míra pravidelného hraní, tj. hraní 4krát týdně a častěji, s věkem klesá, a to zejména u dívek – pravidelně hrálo 35 % 11letých, 24 % 13letých a 17 % 15letých dívek, zatímco u chlapců se pohybovala mezi 64–66 % ve všech věkových skupinách – tabulka 6-1. Digitální hry vůbec nehraje celkem 5 % chlapců a 28 % dívek.

Na základě 9položkové screeningové škály *Internet Gaming Disorder Scale (IGD)* (Lemmens a kol., 2015) byl odhadnut podíl dětí vykazujících známky problémového hraní her. Do kategorie problémového hraní digitálních her (tj. splňovali 6 z 9 sledovaných kritérií, např. neúspěšně se pokoušeli omezit čas strávený hraním, zanedbávají koníčky, lžou o množství času stráveného hraním nebo se kvůli němu dostávají do konfliktu s rodiči) spadalo podle škály IGD celkem 13 % chlapců a 5 % dívek – tabulka 6-1. Problémové hraní častěji souviselo s nezdravými stravovacími návyky, nižší pohybovou aktivitou a horšími spánkovými návyky. Ve srovnání s běžnými vrstevníky vykazovali problémoví hráči her až 2–3krát vyšší výskyt depresivních příznaků, pocitů osamělosti, skleslosti či emocionálních problémů (Kalman a Baďura, 2023).

tabulka 6-1: Pravidelné a problematické hraní digitálních her mezi 11–15letými žáky ZŠ – studie HBSC 2022, v %

Pohlaví	Věkové skupiny	Pravidelné hraní her, tj. 4krát týdně nebo častěji	Problematické hraní her
Chlapci	11 let	66	15
	13 let	66	14
	15 let	64	11
Dívky	11 let	35	6
	13 let	24	5
	15 let	17	3

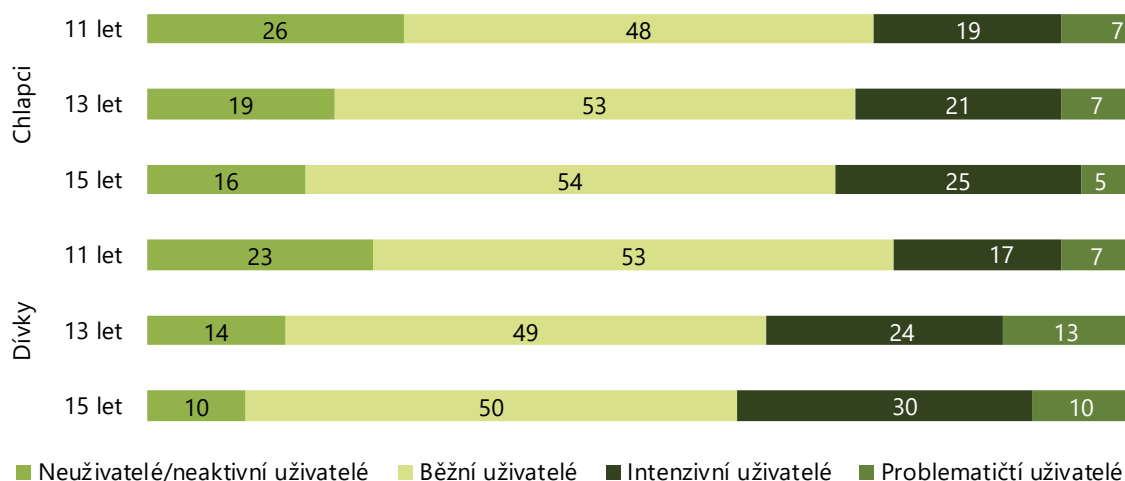
Zdroj: <https://zdravagenerace.cz/reports/socialni-site-a-gaming/> [2023-06-02]

Stejně jako v r. 2018 byla ve studii sledována online komunikace u dětí i dospívajících a trávení času na sociálních sítích. Zatímco hraní digitálních her je častější u chlapců, míra užívání sociálních sítí je vyšší u dívek.

Pro odhad podílu adolescentů v riziku nadměrného užívání sociálních sítí byla použita screeningová škála *Social Media Disorder Scale (SMDS)* (van den Eijnden a kol., 2016) sestávající z 9 položek zaměřených na výskyt problémů spojených s užíváním sociálních sítí v posledních 12 měsících (např. snaha o omezení času na sociálních sítích, zanedbávání jiných aktivit, časté hádky s okolím, užívání sociálních sítí jako formy útěku před nepříjemnými pocity). Když respondent odpoví kladně na 6 z 9 sledovaných položek, spadá do kategorie rizika nadužívání sociálních sítí. Na základě škály *SMDS* bylo odhadnuto, že do kategorie problematického užívání sociálních sítí spadá 5–7 % chlapců a 7–13 % dívek ve věku 11–15 let – graf 6-1. Kritériem pro problematické užívání sociálních sítí není množství času tráveného na sítích, ale výskyt doprovodných problémů, jako např. dopad na koníčky, plnění školních povinností či vztahy s okolím, především s rodiči a vrstevníky.

Podle zjištění studie ani úplná abstinence od sociálních sítí nepřináší pouze pozitiva. Neuživatelé (oproti běžným uživatelům) vykazují lehce vyšší riziko depresivních příznaků, nižší úroveň pohybové aktivity, vyšší riziko problémů ve vztazích s vrstevníky i rodiči.

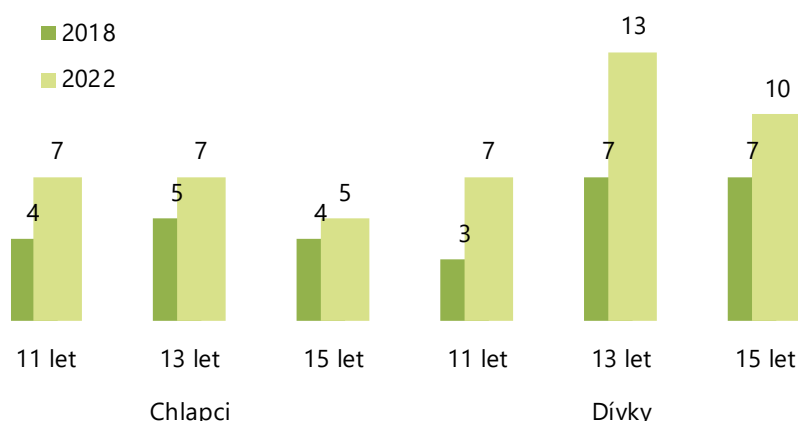
graf 6-1: Kategorie uživatelů sociálních sítí na základě screeningové škály *Social Media Disorder Scale*, podle pohlaví a věku – studie HBSC 2022, v %

Zdroj: <https://zdravagenerace.cz/reports/socialni-site-a-gaming/> [2023-06-02]

Ve srovnání s r. 2018 se zvýšil podíl dětí a dospívajících v riziku nadužívání sociálních sítí, a to zejména u dívek. Nejvyšší nárůst byl zaznamenán u dívek ve věku 13 let – graf 6-2.

graf 6-2: Podíl studentů v riziku nadužívání sociálních sítí podle pohlaví a věku – studie HBSC 2018 a 2022, v %

Zdroj: <https://zdravagenerace.cz/reports/socialni-site-a-gaming/> [2023-06-02]

Na základě výsledků studie připravil výzkumný tým sadu doporučení pro děti a dospívající a jejich rodiče, jak se chovat na sociálních sítích a při hraní her tak, aby tyto aktivity měly minimum negativních dopadů na jejich fungování. Současně byly zpracovány materiály pro školy, které obsahují praktické vzdělávací aktivity pro výuku – obrázek 6-1.

obrázek 6-1: Ukázka letáku a materiálu pro školy s výsledky studie a doporučeními pro výuku – studie HBSC 2022

Tvůj DIGITÁLNÍ WELLBEING

- Najdi svůj zen**
Uvědi se v digitálním prostředí. Ulož dole a vyzkoušej jej. „Kvapitkář“ aplikacemi si pomáhá udržet fyzické i mentální zdraví.
Tipy: Přijmi v FCMAZ na JZDAG a těš se i toho, že ti občas něco uteče.
- Dívčí království**
Sociální sítě – tam vládneme my. Sdílej své pasy. U měsi nové chutě, a to nejen na chleby a energetiky. To tě čeká na našem podkrovním a sociální síť jí přivítají přes klávu.
Tipy: Pokud nevíš, jak jít na to, sdělej si text. Druží se sam taká, co dělat, pokud se sociální sítěmi budování na hraně.
- PaFiS? PaFiM! PaFiMe...**
Co je PaFiS a nejde to jen o besed? Informace, že už hraješ tak dlouho ti, aby jsi rychlým pomocníkem, jak zabírat mozek, vyběháš si náhle v každé síťce. Máš herní a možným vzhledem je věku důležitě máj rovnováhu.
Tipy: Měly si čas spánku, jíst, která si hravě jít (ne jen) food plánek, každodenně pohyb a taky to, aby začalš proud spánků, i mimo herní svět.
- Virtuální kámoši**
Má je málo být sítě. Mnohdy je v sítích přátelství jedovatější. Virtuální svět komunikace však nemůže být, ve kterém se používá, face-to-face. Dřívě si sítě dává, který možný možná a naprosto nepřítel.
Tipy: Touch humans, not screens. Dávej každý den někoho blízkého.
- Na délce nezáleží, ALE...**
Děle, nebo čtyři hodiny... je to moc, nebo málo? Tělo říká, záleží na tvém věku. Ale pokud jsi na mobilu do večer, zavádějí sítě a kromě: jsi málo venku, nepřestáváš a s kamarády trávit čas víc online než offline, je to moc.
Tipy: Důležité je, aby ti digitální čas nezaujímal do spánku. Nastav si „časování“ a čas, v něm jsi online: aby každý den dostával na doporučení sítěho spánku. Měří, když to je.
- Hej, tady tvoje tělo**
Bez fyzického těla „často“ není tělo. Ponoř na něj mozek a dej mu takto pomocnicí, která dělá tělo zdravé.
Tipy: Pokud si alegeroš jemu dáváš náhodou. Co by chtělo, moje tělo? Nadechnout se? Rozběhnout se? Dýchat? Zadržet? Zadržet?

ZDRAVÁ GENERACE ?!
www.zdravagenerace.cz

ZDRAVÁ GENERACE ?!
DO ŠKOL
SOCIÁLNÍ SÍTĚ A GAMING

Důležitá součást života digitální generace. Kudy vede cesta k digitálnímu wellbeingu.

Výsledky výzkumné studie, trendy, doporučení, praktická inspirace a vzdělávací aktivity.

hbcs
Státní úřad pro školství v Olomouci

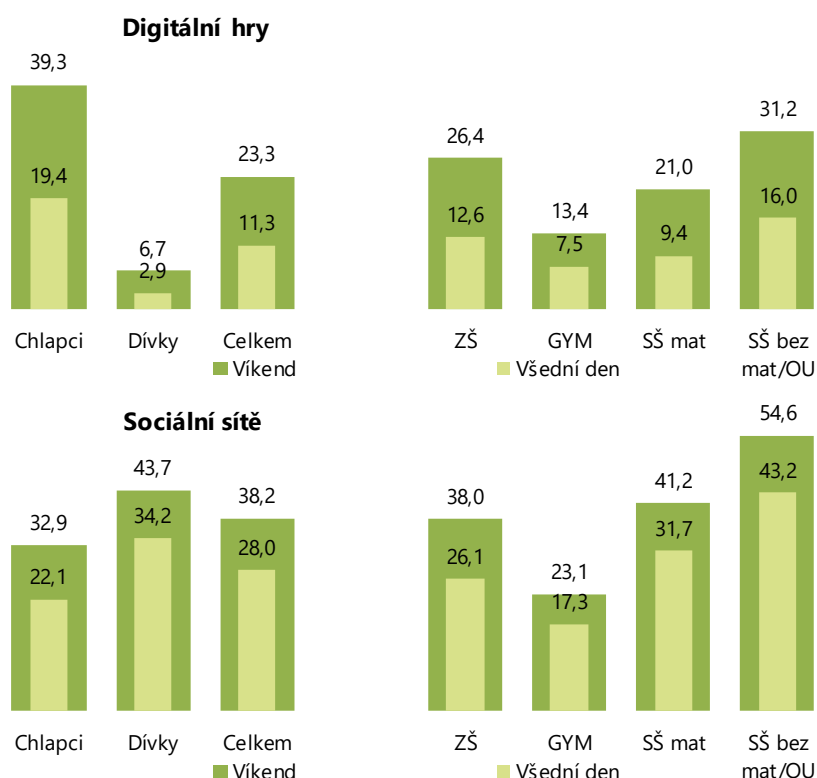
Zdroj: <https://zdravagenerace.cz/reports/socialni-site-a-gaming/> [2023-06-02]

6.1.2 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

Podle *ESPAD 2019* digitální hry hrálo denně celkem 21,9 % 16letých studentů, výrazně častěji chlapci (36,9 % oproti 6,3 % dívek), přičemž téměř polovina dívek (46,3 %) uvedla, že v posledních 7 dnech hry nehrála.

Ve všední den stráví 28,0 % studentů celkem 2 nebo více hodin hraním her, téměř polovina z nich stráví hraním her více než 4 hodiny denně (11,3 %). O víkendu tráví studenti hraním her výrazně více času – graf 6-3. Celkem 11,8 % studentů tráví hraním her o víkendu 6 nebo více hodin.

graf 6-3: Nadměrné trávení času (4 a více hodin denně) hraním digitálních her a na sociálních sítích, ve všední den a o víkendu – studie ESPAD 2019, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

Ještě vyšší podíl studentů uvádí aktivní trávení času na sociálních sítích – celkem 74,2 % studentů tráví čas denně na sociálních sítích (např. Facebook, Instagram, WhatsApp, Twitter, Skype nebo Messenger), o něco častěji jde o dívky (76,4 % oproti 72,0 % chlapců). Celkem 54,4 % studentů tráví v běžný všední den více než 2 hodiny na sociálních sítích, celkem 28,0 % dokonce více než 4 hodiny denně. O víkendu je stejně jako v případě digitálních her čas trávený na sociálních sítích ještě vyšší – graf 6-3. Celkem 21,2 % stráví na sociálních sítích o víkendu více než 6 hodin denně.

Zatímco hraní digitálních her je výrazně rozšířenější mezi chlapci, dívky tráví častěji čas na sociálních sítích (Spilková a kol., 2017). V případě obou aktivit platí, že trávení času s technologiemi je nejméně časté u studentů gymnázií a naopak časté mezi studenty odborných učilišť, ale také mezi žáky 9. tříd základních škol.

Ve srovnání s r. 2015 došlo v případě digitálních her k nárůstu podílu studentů, kteří tráví čas hraním her, ale současně se snížil podíl těch, kteří hrají hry 4 nebo více hodin denně.

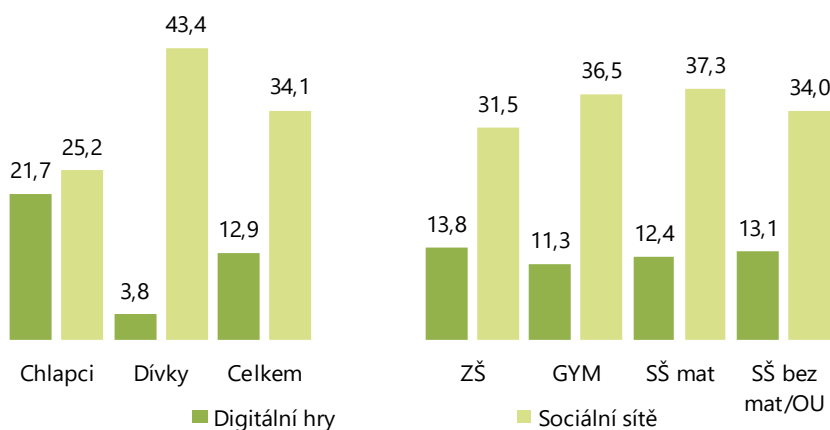
Součástí dotazníku studie *ESPAD* v l. 2015 i 2019 byly dvě 3položkové škály zaměřené na subjektivní vnímání problémů spojených s trávením času na sociálních sítích a hraním digitálních her (Holstein a kol., 2014):¹⁰

- > myslím si, že trávím moc času hraním her / na sociálních sítích,
- > mám špatnou náladu, když nemůžu hrát hry / být na sociálních sítích,
- > rodiče si myslí, že trávím moc času hraním her / na sociálních sítích.

Podle screeningové škály spadalo do kategorie rizika v souvislosti s hraním her celkem 12,9 % studentů (21,7 % chlapců a 3,8 % dívek). Do kategorie rizika v souvislosti s trávením času na sociálních sítích spadalo na základě dvou nebo více pozitivních odpovědí celkem 34,1 % studentů (25,2 % chlapců a 43,4 % dívek) – graf 6-4.

Ve srovnání s r. 2015 se snížil podíl studentů spadajících do rizika v souvislosti s hraním digitálních her (z 16,8 % na 12,9 %), zatímco podíl studentů spadajících do rizika v souvislosti s trávením času na sociálních sítích zůstal stejný (33,3 % v r. 2015 a 34,1 % v r. 2019).

graf 6-4: Podíl studentů v riziku rozvoje problémů v souvislosti s hraním digitálních her a trávením času na sociálních sítích, podle pohlaví a typu školy – výsledky screeningových škál, studie *ESPAD* 2019, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2020)

6.1.3 EU Kids Online

Na přelomu l. 2017 a 2018 proběhla mezinárodní studie *EU Kids Online* zaměřená na populaci 9–17letých adolescentů v 33 zemích,¹¹ která se podrobně věnovala chování dětí a dospívajících v online prostředí, zejména rizikům, se kterými se mohou na internetu setkat (např. online agrese a kyberšikana, sexting, stalking a sexuální obtěžování, zneužití osobních údajů) a v neposlední řadě bezpečí dětí a dospívajících v online prostředí.¹²

V rámci studie *EU Kids Online* bylo sledováno riziko vzniku digitální závislosti, a to prostřednictvím škály *Excessive Internet Use (EIU)* (Blinka a kol., 2015; Škařupová, 2015; Škařupová a kol., 2015). Dospívající byli dotazováni v pěti otázkách na výskyt problémů spojených s užíváním internetu v posledních 12 měsících – (1) zanedbávání jídla nebo spánku kvůli internetu, (2) nepříjemné pocity při

¹⁰ Výsledné skóre je součtem pozitivních odpovědí (tj. odpovědí rozhodně souhlasím nebo souhlasím) na jednotlivé otázky, může nabývat hodnoty 0–3 body, kde 0–1 bod odpovídá žádnému nebo nízkému riziku, zatímco 2–3 body odpovídají vysokému riziku vzniku problémů v souvislosti s hraním her, resp. trávením času na sociálních sítích.

¹¹ Rakousko, Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Kypr, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Malta, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie, Austrálie, Brazílie, Chile.

¹² Studii realizovala Katedra sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Sběr dat proběhl na ZŠ, SŠ a víceletých gymnáziích napříč celou ČR. Administrace probíhala během vyučovacích hodin formou skupinového zadávání metodou CASI/CAWI. V ČR se do studie zapojilo 2 825 respondentů (51 % chlapců).

nemožnosti být na internetu, (3) trávení času na internetu, i když ho/ji to nebaví, (4) zanedbávání rodiny, přátel, práce, školy, koníčků kvůli aktivitám na internetu a (5) neúspěšné pokusy o omezení času na internetu. Respondenti odpovídali na stupnici 1 (nikdy / téměř nikdy) až 4 (velmi často) na to, jak často se u nich problémy vyskytují.

Za intenzivní uživatele internetu jsou považováni respondenti, kteří s frekvencí jednou týdně nebo častěji vykazují všechny uvedené problémy (splňují všech 5 kritérií) (Griffiths, 2000). V celém souboru respondentů bylo pouze 0,5 % intenzivních uživatelů internetu. Oproti tomu alespoň jedno kritérium splňovalo 29 % chlapců, 30 % procent dívek, 24 % respondentů ve věku 12–14 let a 37 % dotázaných ve věku 15–16 let.

6.2 Další školní studie

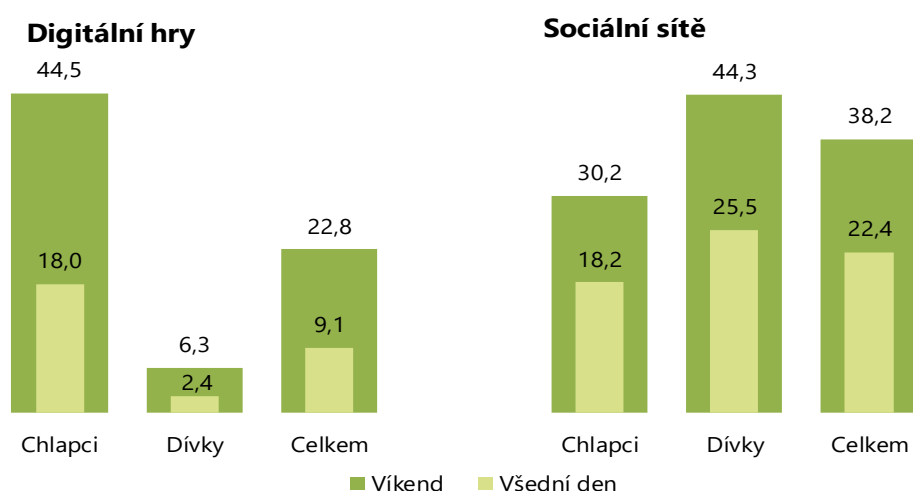
6.2.1 Studie UPOL 2021 mezi českými adolescenty

Ve studii *UPOL 2021* bylo kromě jiného mapováno trávení času na internetu mezi studenty a zahrnovalo aktivity jako chatování, sledování videí, trávení času na sociálních sítích a hraní digitálních her.

Pouze 0,5 % respondentů netrávilo v posledních 7 dnech čas na internetu (online) vůbec. Oproti tomu více než polovina chlapců i dívek byla na internetu 4 hodiny nebo více v běžný všední den (58,2 % chlapců a 50,6 % dívek), během víkendu dokonce 77,7 %, resp. 72,1 %.

Výsledky studie potvrzují zjištění z jiných výzkumů ohledně preferencí jednotlivých internetových aktivit mezi chlapci a dívkami – v posledních 7 dnech se hraní digitálních her vůbec nevěnovalo 52,6 % dívek a pouze 9,9 % chlapců. Ve všední den přibližně čtvrtina studentů (25,8 %) stráví celkem 2 nebo více hodin hraním her, 9,1 % z nich více než 4 hodiny denně. O víkendu věnují studenti hraní her výrazně více času – 36,7 % hraje hry 2 nebo více hodin denně, v tom 22,8 % stráví hraním více než 4 hodiny a 12,1 % dokonce více než 6 hodin. Chlapci se věnují rizikovému hraní her přibližně 7krát častěji než dívky – graf 6-5.

graf 6-5: Nadměrné trávení času (4 a více hodin denně) hraním digitálních her a na sociálních sítích, ve všední den a o víkendu – studie UPOL 2021, v %

Zdroj: Chomynová a kol. (2022a)

Aktivní komunikaci s ostatními nebo sledování příspěvků na sociálních sítích (např. Facebook, Instagram, WhatsApp, Twitter, Skype, Snapchat, Messenger nebo TikTok) se věnuje ještě vyšší podíl studentů – jen 1,2 % respondentů nebyla v posledních 7 dnech vůbec na sociálních sítích. Celkem 61,5 % studentů tráví v běžný všední den více než 2 hodiny na sociálních sítích (53,8 % chlapců a 67,4 % dívek), více než 4 hodiny denně celkem 22,4 %. O víkendu je stejně jako v případě digitálních

her čas trávený na sociálních sítích ještě delší – 71,1 % studentů stráví o víkendu na sociálních sítích 2 nebo více hodin, z nich 38,2 % více než 4 hodiny a dále 15,7 % více než 6 hodin. Studie mimo jiné potvrzuje častější a rizikovější trávení času na sociálních sítích u dívek než u chlapců – graf 6-5.

6.3 Užívání digitálních technologií ve specifických skupinách dětí a mládeže

Studie *Online svět v dětských domovech*,^{13, 14} zaměřená na užívání internetu a digitálních technologií mezi dětmi v dětských domovech, kterou realizovalo Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (Centrum PRVoK) v r. 2021 ve spolupráci s CZ.NIC a Safer Internet Centrum, ukázala, že děti v dětských domovech mají běžně přístup k internetu (94,6 %), ale mají ho pouze omezeně. Nejčastěji jde o omezení na určité hodiny (78,9 %). Ve všední den mohou děti obvykle používat internet 1–2 hodiny denně, o víkendu 2–3 hodiny denně. Vychovatelé kontrolují a omezují dětem internetový obsah, nejčastěji omezují přístup na stránky s erotickým a pornografickým obsahem, násilným obsahem a k některým hrám (Kopecký a Szotkowski, 2022).

Celkem 80,7 % dětí potvrdilo, že mají vlastní mobilní telefon. Nejčastěji děti používají mobilní telefon k psaní a odesílání zpráv přes různé online chatovací aplikace (Facebook Messenger, WhatsApp apod.) (55,8 %), ke sledování videí na YouTube (52,3 %), telefonování (48,7 %), fotografování (42,1 %), hodnocení obsahu na sociálních sítích (41,1 %) nebo hraní her (41,1 %). Celkem 80,9 % dětí uvedlo hraní digitálních her.

6.4 Průzkumy zaměřené na rizikové chování dětí a mládeže na internetu

Samostatnou oblast představují výzkumy zaměřené na rizikové chování na internetu, kdy internet je pouze prostředkem, nikoliv aktivitou, která při nadměrném užívání může vést k závislosti. Spadají sem průzkumy zaměřené na virtuální přátelství na internetu, sdílení osobních informací, fotek nebo videí s osobami, které děti a dospívající osobně neznají, kyberšikanu ve formě sdílení ponižujících materiálů, verbálních urážek nebo ponižování, kyberstalking apod. Přehled těchto studií přinesla *Zpráva o digitálních závislostech v ČR 2022* (Chomynová a kol., 2022b).

¹³ <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/153-online-svet-v-detskych-domovech-2022-vyzkumna-zprava/file> [2023-05-31]

¹⁴ Výzkumný soubor pracovníků dětských domovů tvořilo 166 pracovníků dětských domovů, průměrný věk respondentů byl 45,7 roku (minimální věk 22, maximální věk 70), 74,7 % souboru tvořili muži, 25,3 % ženy. Ukončené vysokoškolské vzdělání mělo 70,5 % pracovníků, 25,5 % tvořili pracovníci s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou. V rámci výzkumu bylo dotázáno 197 klientů dětských domovů, průměrný věk respondentů byl 14,7 roku (minimální věk 9 let, maximální věk 25 let). Dívky tvořily 54,3 % souboru, 45,7 % bylo chlapců. Osob mladších 18 let bylo v souboru 79,7 %.

Přílohy

Seznam tabulek

tabulka 1-1: Kouření cigaret a užívání e-cigaret mezi 11, 13 a 15letými žáky ZŠ podle pohlaví – studie HBSC 2022, v %.....	11
tabulka 1-2: Kouření tabáku a užívání dalších tabákových a/nebo nikotinových výrobků v životě a v posledních 30 dnech mezi 13–15letými žáky ZŠ – studie GYTS 2022, v %.....	13
tabulka 1-3: Prevalence kouření klasických cigaret a užívání elektronických cigaret mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v I. 2019–2022 – srovnání studií, v %.....	20
tabulka 2-1: Užívání alkoholu mezi 11-, 13- a 15letými žáky ZŠ – studie HBSC 2022, v %.....	23
tabulka 2-2: Prevalence užívání alkoholu mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v I. 2019–2022 – srovnání studií, v %	30
tabulka 3-1: Prevalence užívání psychoaktivních léků v populaci 16letých – studie ESPAD 2019, v %....	34
tabulka 3-2: Prevalence užívání léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu mezi studenty SŠ – studie UPOL 21, v %.....	36
tabulka 4-1: Prevalence zkušeností s užíváním nelegálních drog mezi studenty SŠ – studie UPOL 2021, v %	43
tabulka 4-2: Prevalence užívání vybraných nelegálních drog v posledních 12 měsících podle pohlaví a stupně školy v r. 2022, v %	45
tabulka 4-3: Vývoj prevalence užívání vybraných nelegálních drog v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze – srovnání výzkumů I. 2016–2022, v %.....	46
tabulka 4-4: Zkušenosti s užitím konopných látek mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v I. 2019–2022 – vybrané studie, v %.....	47
tabulka 6-1: Pravidelné a problematické hraní digitálních her mezi 11–15letými žáky ZŠ – studie HBSC 2022, v %	56

Seznam grafů

graf 1-1: Podíl současných kuřáků cigaret mezi žáky ZŠ ve věku 13–15 let – studie GYTS 2002–2022, v %.....	13
graf 1-2: Vývoj prevalence kouření mezi 16letými studenty v posledních 30 dnech v I. 1995–2019 – studie ESPAD, v %.....	14
graf 1-3: Prevalence kouření klasických cigaret a užívání e-cigaret mezi 16letými studenty v ČR ve srovnání s evropským průměrem – studie ESPAD 2019, v %	15
graf 1-4: Prevalence denního kouření a silného kuřáctví mezi studenty SŠ (15–19 let) podle věku – studie UPOL 2018 a 2021, v %.....	16
graf 1-5: Kouření klasických cigaret, užívání e-cigaret, zahříváných tabákových výrobků a nikotinových sáčků v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022 podle pohlaví a ročníku studia, v %	18
graf 1-6: Frekvence kouření cigaret v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v I. 2019–2022, v %	19

graf 1-7: Trendy v denním kouření cigaret mezi 16letými, subjektivně vnímanou dostupností cigaret (snadno a velmi snadno) a vnímáním rizika spojeného s kouřením 20 a více cigaret denně (vysoké riziko) v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %	21
graf 2-1: Zkušenost s opakovanou opilostí v životě (alespoň 2krát nebo častěji) mezi 11-, 13- a 15letými žáky ZŠ – studie HBSC 1994–2022, v %.....	24
graf 2-2: Vývoj prevalence konzumace alkoholu mezi 16letými studenty v posledních 30 dnech v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %.....	25
graf 2-3: Prevalence pití alkoholu mezi 16letými studenty v ČR ve srovnání s evropským průměrem – studie ESPAD 2019, v %.....	25
graf 2-4: Prevalence konzumace alkoholu a pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti s frekvencí nejméně jednou a 3krát a častěji v posledních 30 dnech – studie UPOL 2021, v %	26
graf 2-5: Prevalence častého pití nadměrných dávek alkoholu (5 a více sklenic při jedné příležitosti 3krát a častěji) v posledních 30 dnech mezi studenty SŠ podle věku – studie UPOL 2018 a 2021, v %..	27
graf 2-6: Prevalence pití alkoholu, opilosti a pití nadměrných dávek alkoholu v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v Praze podle pohlaví a ročníku studia v r. 2022, v %.....	28
graf 2-7: Frekvence pití alkoholu v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a studenty SŠ v Praze v l. 2016–2022, v %.....	29
graf 2-8: Trendy v pití nadměrných dávek alkoholu mezi 16letými, subjektivně vnímané dostupnosti alkoholu a vnímání rizika spojeného s denní konzumací 4–5 sklenic alkoholu v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %.....	31
graf 3-1: Celoživotní prevalence zneužívání psychoaktivních léků – studie ESPAD 2019, v %	34
graf 3-2: Trendy v celoživotní prevalenci užití léků na uklidnění nebo na spaní na doporučení lékaře, jejich užití bez lékařského předpisu a užití alkoholu spolu s léky v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v % ...	35
graf 3-3: Celoživotní prevalence užívání léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu mezi studenty SŠ podle věku – studie UPOL 2018 a 2021, v %	36
graf 3-4: Prevalence užití léků na uklidnění nebo spaní bez doporučení lékaře, léků se stimulačním účinkem bez doporučení lékaře a užití alkoholu spolu s léky v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022 podle pohlaví a ročníku studia, v %	38
graf 4-1: Celoživotní prevalence užití konopných látek mezi 15letými žáky ZŠ – studie HBSC 2002–2022, v %	41
graf 4-2: Vývoj celoživotních zkušeností s nelegálními drogami mezi 16letými studenty v l. 1995–2019 – studie ESPAD, v %.....	42
graf 4-3: Celoživotní prevalence užití nelegálních drog mezi studenty SŠ – studie UPOL 2018 a studie UPOL 2021, v %.....	44
graf 4-4: Prevalence užívání konopných látek v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022 podle školy a ročníku studia, v %.....	44
graf 4-5: Frekvence užívání konopných látek v posledních 12 měsících mezi žáky ZŠ a SŠ v Praze podle pohlaví v l. 2019–2022, v %.....	45
graf 5-1: Hraní hazardních her na internetu a mimo internet mezi 15–16letými studenty – studie ESPAD 2019, v %	50
graf 5-2: Výskyt problémového hraní podle škály Lie/bet a CSPG mezi 15–16letými studenty – studie ESPAD 2019, v %	50

graf 5-3: Srovnání výsledků škály Lie/bet a CSPG mezi 15–16letými studenty – studie ESPAD 2015 a 2019, v %.....	51
graf 5-4: Hraní hazardních her na internetu a mimo internet mezi 15–19letými studenty – studie UPOL 2021, v %	52
graf 5-5: Výskyt problémového hraní podle škály Lie/bet mezi 15–19letými studenty – studie UPOL 2021, v %	52
graf 5-6: Trendy v prevalenci hraní hazardních her v posledních 12 měsících mezi žáky a studenty pražských ZŠ a SŠ v I. 2016–2022, v %.....	53
graf 6-1: Kategorie uživatelů sociálních sítí na základě screeningové škály Social Media Disorder Scale, podle pohlaví a věku – studie HBSC 2022, v %.....	56
graf 6-2: Podíl studentů v riziku nadužívání sociálních sítí podle pohlaví a věku – studie HBSC 2018 a 2022, v %.....	57
graf 6-3: Nadměrné trávení času (4 a více hodin denně) hraním digitálních her a na sociálních sítích, ve všední den a o víkendu – studie ESPAD 2019, v %.....	58
graf 6-4: Podíl studentů v riziku rozvoje problémů v souvislosti s hraním digitálních her a trávením času na sociálních sítích, podle pohlaví a typu školy – výsledky screeningových škál, studie ESPAD 2019, v %	59
graf 6-5: Nadměrné trávení času (4 a více hodin denně) hraním digitálních her a na sociálních sítích, ve všední den a o víkendu – studie UPOL 2021, v %.....	60

Seznam obrázků

obrázek 6-1: Ukázka letáku a materiálu pro školy s výsledky studie a doporučeními pro výuku – studie HBSC 2022	57
--	----

Zdroje

- BAĐURA, P. 2023. Předběžné výsledky studie HBSC 2022 v České republice. Nepublikováno.
- BALL, J., EDWARDS, R., SIM, D., COOK, H. & DENNY, S. 2020. What explains the decline in adolescent binge drinking in New Zealand? *International Journal of Drug Policy*, 84, 102826.
- BANÁROVÁ, K., ČEREŠNÍK, M. & DOLEJŠ, M. 2022. Studie Pilíře života. Prosociálnost a seberegulace v kontextu rizikového chování v dospívání. Nepublikováno.
- BLINKA, L., ŠKAŘUPOVÁ, K., ŠEVČÍKOVÁ, A., WÖLFLING, K., MÜLLER, K. W. & DREIER, M. 2015. Excessive internet use in European adolescents: What determines differences in severity? *International Journal of Public Health*, 60, 249-256.
- CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA 2022. Komparace dat z šetření rizikového chování žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze. Porovnání let 2016 až 2021. Praha: Centrum sociálních služeb Praha.
- CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA 2023. Komparace dat z šetření rizikového chování žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze. Porovnání let 2016 až 2022. Praha: Centrum sociálních služeb Praha.
- DE LOOZE, M., VAN DORSELAER, S., STEVENS, G. W. J. M., BONIEL-NISSIM, M., VIENO, A. & VAN DEN EIJNDEN, R. J. J. M. 2019. The decline in adolescent substance use across Europe and North America in the early twenty-first century: A result of the digital revolution? . *International Journal of Public Health*, 64, 229-240.
- DOLEŽALOVÁ, P. 2018. *Vztah mezi citovou vazbou a aspekty duševního zdraví adolescentních dívek v institucionální výchovné péči*. Ph.D. Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- ESPAD GROUP 2020. *ESPAD Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, Luxembourg: EMCDDA Joint Publications, Publications Office of the European Union.
- GRIFFITHS, M. 2000. Does internet and computer 'addiction' exist? Some case study evidence. *CyberPsychology & Behavior*, 3, 211-18.
- HOLSTEIN, B., PEDERSEN, T. P., BENDTSEN, P., MADSEN, K. R., MEILSTRUP, C. R., NIELSEN, L. & RASMUSSEN, M. 2014. Perceived Problems with Computer Gaming and Internet Use Among Adolescents: Measurement Tool for Non-clinical Survey Studies. *BMC Public Health*, 14, 361.
- CHOMYNOVÁ, P., CSÉMY, L. & MRAVČÍK, V. 2020. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) 2019. *Zaostřeno*, 6, 1-20.
- CHOMYNOVÁ, P., DOLEJŠ, M. & SUCHÁ, J. 2019. Vybrané položky dotazníku ESPAD pro studii zaměřenou na hraní digitálních her mezi adolescenty. Nepublikováno.
- CHOMYNOVÁ, P., DVOŘÁKOVÁ, Z., BANÁROVÁ, K., ČEREŠNÍK, M. & DOLEJŠ, M. 2022a. Vybrané položky dotazníku ESPAD pro studii Pilíře života. Prosociálnost a seberegulace v kontextu rizikového chování v dospívání. Nepublikováno.
- CHOMYNOVÁ, P., DVOŘÁKOVÁ, Z., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., GROHMANNOVÁ, K., CIBULKA, J. & FRANKOVÁ, E. 2022b. *Zpráva o digitálních závislostech v České republice 2022*, Praha: Úřad vlády ČR.
- CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., DVOŘÁKOVÁ, Z., ČERNÍKOVÁ, T., ORLÍKOVÁ, B., ROUS, Z., JAROŠÍKOVÁ, H., FRANKOVÁ, E., DÉKÁNY, L., FIDESOVÁ, H. & VOPRAVIL, J. 2022c. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2022*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., DVOŘÁKOVÁ, Z., ORLÍKOVÁ, B., ROUS, Z. & ČERNÍKOVÁ, T. 2023. *Souhrnná zpráva o závislostech v České republice 2022*, Praha: Úřad vlády ČR.
- CHOMYNOVÁ, P. & KÁŽMÉR, L. 2019. Leisure-time socializing with peers as a mediator of recent decline in alcohol use in Czech adolescents. *Journal of Substance Use*, 24, 630-637.
- JOHNSON, E. E., HAMER, R., NORA, R. M., TAN, B., EISENSTEIN, N. & ENGELHART, C. 1997. The Lie/Bet Questionnaire for screening pathological gamblers. *Psychol Rep*, 80, 83-8.

- KALMAN, M. & BAŽURA, P. 2023. Online svět patří (k) mladé generaci! HBSC studie v ČR. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- KAMARÁDOVÁ, P. 2023. Global Youth Tobacco Survey (GYTS): Czech Republic 2022 Country Report. Praha: Státní zdravotní ústav.
- KÁŽMÉR, L. & CSÉMY, L. 2019. Changing trends in adolescent alcohol use among Czech school-aged children from 1994 to 2014. *Journal of Public Health Research*, 8, 1493.
- KOPECKÝ, K. & SZOTKOWSKI, R. 2022. Online svět v dětských domovech. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace.
- KOVAŘÍKOVÁ, V. 2016. *Užívání návykových látek a hazardní hraní u dětí v diagnostických ústevech v České republice*. Bc., Univerzita Karlova v Praze.
- LEMMENS, J. S., VALKENBURG, P. M. & GENTILE, D. A. 2015. The Internet Gaming Disorder Scale. *Psychol Assess.* 2015 Jun, 27, 567-82.
- MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., CIBULKA, J., FRANKOVÁ, E., NECHANSKÁ, B. & FIDISOVÁ, H. 2021a. *Zpráva o alkoholu v České republice 2021*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., CIBULKA, J., FRANKOVÁ, E., NECHANSKÁ, B. & FIDISOVÁ, H. 2021b. *Zpráva o tabákových, nikotinových a souvisejících výrobcích v České republice 2021*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ROUS, Z., GROLMUSOVÁ, L., FRANKOVÁ, E. & NECHANSKÁ, B. 2021c. *Zpráva o problematice užívání psychoaktivních léků v České republice 2021*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- MRAVČÍK, V., ROUS, Z., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., CIBULKA, J. & FRANKOVÁ, E. 2021d. *Zpráva o hazardním hraní v České republice 2021*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- PETRENKO, R. & LÍBAL, M. 2022. Výsledky šetření o rizikovém chování žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze v r. 2021. Praha: Centrum sociálních služeb Praha.
- PETRENKO, R. & LÍBAL, M. 2023. Výsledky šetření o rizikovém chování žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze v r. 2022. Praha: Centrum sociálních služeb Praha.
- RAITASALO, K., SIMONEN, J., TIGERSTEDT, C., MÄKELÄ, P. & TAPANAINEN, H. 2018. What is going on in underage drinking? Reflections on Finnish European school survey project on alcohol and other drugs data 1999–2015. *Drug and Alcohol Review*, 37, S76-S84.
- ROCKLOFF, M. J. 2012. Validation of the Consumption Screen for Problem Gambling (CSPG). *Journal of Gambling Studies*, 28, 207–216.
- ROSSOW, I., PAPE, H. & TORGERSEN, L. 2020. Decline in adolescent drinking: Some possible explanations. *Drug and Alcohol Review*, 39, 721-8.
- SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI PROTIDROGOVÉ POLITIKY, SPOLEČNOST PRO NÁVYKOVÉ NEMOCI ČLS JEP, ČESKÁ ASOCIACE ADIKTOLOGŮ, ASOCIACE NESTÁTNÍCH ORGANIZACÍ POSKYTUJÍCÍCH ADIKTOLOGICKÉ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO OSOBY OHROŽENÉ ZÁVISLOSTNÍM CHOVÁNÍM, ASOCIACE POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB & ODBORNÁ SPOLEČNOST PRO PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ 2021. *Koncepce rozvoje adiktologických služeb*. Praha: Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky.
- SPILKOVÁ, J., CHOMYNOVÁ, P. & CSÉMY, L. 2017. Predictors of excessive use of social media and excessive online gaming in Czech teenagers. *Journal of Behavioral Addictions*, 6, 611-619.
- STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV, MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR, WHO & CDC 2023. *GYTS - Celosvětová studie užívání tabáku mládeží. Fakta: Česká republika 2022*. Praha: Státní zdravotní ústav.
- ŠKAŘUPOVÁ, K. 2015. *Internet: From Excess to Addiction*. Ph.D., Masarykova univerzita.

- ŠKAŘUPOVÁ, K., ÓLAFSSON, K. & BLINKA, L. 2015. Excessive Internet Use and its association with negative experiences: Quasi-validation of a short scale in 25 European countries. *Computers in Human Behavior*, 53, 118-123.
- UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI 2019. České děti už nepatří mezi největší konzumenty tabáku a marihuany. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI 2020. Pětina českých dětí je zdravotně negramotná. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI 2023a. Metodika studie - HBSC 2022. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI 2023b. Roste počet dětí s problematickým užíváním sociálních sítí. 13 % chlapců se potýká s nadměrným hraním. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- VAN DEN EIJNDEN, R. J. J. M., LEMMENS, J. S. & VALKENBURG, P. M. 2016. The social media scale. *Computer in Human Behavior*, 61, 478-87.
- VAZSONYI, A. T. & KSINAN JISKROVÁ, G. 2016. Frequencies of problem behaviors among Roma and non-Roma youth. Unpublished report.: University of Kentucky.
- ZEMANOVÁ, V. & DOLEJŠ, M. 2015. Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Aktuální přehled situace

v oblasti závislostí mezi dětmi a dospívajícími v České republice 2023

- Aktuální přehled situace v oblasti užívání návykových látek a behaviorálních závislostí mezi dětmi a dospívajícími v České republice 2023 zpracovalo Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (NMS) na základě realizovaných studií a dat shromážděných pro účely zpracování zpráv o situaci v oblasti závislostí v České republice 2023.
- Sekretariát Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí, který je organizační součástí Úřadu vlády České republiky, ve spolupráci se Sekcí dětské a dorostové adiktologie (DaDA) Společnosti pro návykové nemoci ČLS JEP předkládá čtenářům zároveň s tímto přehledem také publikaci Koncepce adiktologických služeb pro děti a dorost, která vytváří prvotní pracovní představu o službách reprezentujících tento segment vymezený věkovým kritériem primární cílové skupiny, tedy dětí a mladistvých do 18, resp. 19 let.
- Publikaci čtenářům přináší Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, které je pracovištěm Úřadu vlády České republiky. Plné znění této publikace a všechny dříve vydané publikace najdete na webových stránkách drogy-info.cz.
- Distribuci zajišťuje vydavatel.

Vydal Úřad vlády České republiky
nábřeží Edvarda Beneše 4, 118 01 Praha 1
vlada.gov.cz

Neprodejné

ISBN 978-80-7440-340-8 (on-line, PDF)